

Tannhelse

sekretæren

02
15

Kommunereformen

ThsF er bekymret

s. 16

Autorisasjon

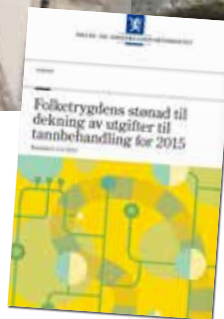
I 2014 søkte totalt 196 personer om autorisasjon, av disse kom 22 fra andre land enn Norge.

s. 10

HELFO

Folketrygden refunderte over to milliarder kroner til dekning av tannbehandlinger i fjor.

s. 14

Kongressen 2015

Tannhelsesekretærens kongress ble gjennomført med suksess og samlet nær 200 deltagere.

s. 18

FLUX - ENDELIG I BUTIKKEN

Actavis Actavis Norway AS, 0277 Oslo, www.fluxfluor.no

Alle Fluxprodukter er uten alkohol og parabener.

Nyheter fra Flux! Etter etterspørsel fra dere og forbruker lanseres Flux nå også i matbutikken. Med nye gode smaker. Fluortabletter i ny, praktisk boks og fluorskyll med samme høye fluorinnhold og den praktiske doseringspumpen dere kjenner.

Flux Soft Mint Fluorskyll for voksen og barn over 12 år inneholder 0,2% NaF. Flux Junior Bringeber Fluorskyll inneholder 0,05% NaF. Flux Fluortabletter (fra 3 år) med to gode smaker; mint (0,50 mg F) og jordbær (0,25mg F). Øvrige Fluxprodukter er tilgjengelig i apotek.

FLUX®

Har du fluxet i dag?

Innhold

Autorisasjon uten språkkrav

Side 10

HELFOs refusjonsordninger

Side 14

Regjeringen vil fjerne fylkestannlegen

Side 16

Annet innhold:

5 Leder av Gerd Bang-Johansen	23 Internasjonalt arbeid
6 Småstoff	24 Grenseløst arbeidsliv
10 Autorisasjon uten språkkrav	27 Lønnsoppgjøret i stat og kommune
12 ThsF på Facebook	28 En enklere pensjonsfremtid
13 Nye lover som ikke gjelder statsansatte	32 Ansatte overtar pillefabrikk
14 HELFOs refusjonsordninger	36 Parat informerer
16 Regjeringen vil fjerne fylkestannlegen	38 Spørsmål fra medlemmer
18 Kongressen 2015	40 Kryssord, sudoku, anagram og på kryss og tvers
20 Aktive Parat	42 Leder i Parat

Medlemsblad for Tannhelsesekretærenes Forbund (ThsF),

Stiftet 23.01.2007.
Tilsluttet Parat (YS).

Utgis av:

Parat
Parat, Pb 9029, Grønland
0133 OSLO

www.parat.com
www.thsf.no

Besøksadresse:

Lakkegata 23, Grønland, Oslo
Telefon: 21 01 36 00
Telefaks: 21 01 38 00

Leder av Tannhelsesekretærenes Forbund:

Gerd Bang-Johansen
Telefon: 21 01 37 70
Mobil: 984 88 100
gerd.bang.johansen@parat.com

Ansvarlig redaktør:

Trygve Bergslund
Telefon: 905 85 639
trygve@media-solution.no

Forsidefoto:

NTB/Scanpix og Trygve Bergslund.

Annonser:

HS media
Telefon: 62 94 10 31
ml@hsmedia.no

Layout:

07 Media, avd. Moss
Telefon: 22 79 95 00

Trykk:

Ålgård Offset AS
Telefon: 51 61 15 00

ThsF

Tannhelsesekretærenes Forbund

ISSN:1504-5714

Abonnement:

Media Solution AS,
Tlf. 905 85 639,
abo@media-solution.no

en arbeidstaker-organisasjon i YS

ThsF er en yrkesorganisasjon i Parat

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav og er svanemerket, CO₂-nøytralt og 100 prosent resirkulerbart.

Nå betaler Gjensidige ut kundeutbytte igjen!

I syv av de siste åtte årene har du som har vært kunde hos oss fått kundeutbytte. I år får du 12,9 % av det du betalte for de individuelle forsikringene i fjor. Pensjonsprodukter gir ikke utbytte. Logg deg inn på gjensidige.no/ys, og se hva utbyttet blir i år.

Dersom du ennå ikke er kunde; gå inn på gjensidige.no/kundeutbytte og se hva du ville fått hvis du hadde vært kunde. Bli kunde nå, så er du med neste gang!

Historien om kvikksølv-saken – en suksesshistorie

Etter at Borgarting lagmannsrett har slått fast at det skal utbetales erstatning til en tannhelsesekretær i henhold til lov om yrkesskade – og vi har fått den første erstatningssaken med utbetaling av millionbeløp – kan vi slå fast at vi har vunnet kvikksølvkampen som har pågått i over ti år.

Så vidt jeg kjenner til er det ingen andre land i verden som offentlig har akseptert skadene som følge av kvikksølvforgiftning og som følge av det utbetaler erstatninger. I mange andre land har tilsvarende prosesser stoppet opp. Kolleger i andre land har hele tiden fulgt vårt arbeid og bedt om informasjon og støtte til å føre sin kamp videre.

For å kunne hjelpe kolleger i andre land i deres videre arbeid, er det nå besluttet å utarbeide en metoderapport. «Historien om kvikksølvdamene» skal gi en strukturert, dokumentert og detaljert beskrivelse av det arbeidet ThsF har utført for å vinne fram i denne kompliserte saken.

Jeg vil gjerne bruke denne lederartikkelen til å reflektere litt over dette.

Hva var situasjonen?

Et stort antall tannhelsesekretærer fikk store helseproblemer etter at de i en årrekke arbeidet med kvikksølv daglig. Det forelå ingen advarsler eller retningslinjer til tross for at det fantes internasjonal dokumentasjon for sammenhengen mellom arbeid med kvikksølv og alvorlige helseplager. Når sakene ble fremmet møtte vi en vegg av motstand fra alle hold. Vi ble forsøkt latterliggjort og alle våre krav ble avvist. Leger, tannleger, yrkesmedisinere, NAV, politikere og forskere påsto at tannhelsesekretærenes plager hadde andre årsaker.

- Vi tok initiativ til og fikk godkjenning for forskningsarbeid på dette området.
- Vi drev aktivt informasjonsarbeid basert på forskningsresultater for å skaffe yrkesmedisinere og beslutningstakere et holdbart grunnlag for deres arbeid.
- Vi drev lobbyvirksomhet mot fagmiljøer, byråkrati og politikere på høyt nivå for å få oppmerksomhet om saken.
- Vi allierte oss med TV, radio og aviser for å få frem historien om kvikksølvjentene.
- Vi har hele tiden fulgt opp alle tannhelsesekretærene som var syke.

Hvilke resultater fikk vi?

Vi klarte å endre fagmiljøenes holdning til fakta i saken.

- Vi klarte å endre fagmiljøenes holdning til fakta i saken.
- Vi har bidratt til at det legges stor vekt på smittevern og beskyttelse.
- Vi har påvirket politikere til å ta ansvar og fatte beslutninger.
- Vi har vært hovedbidragsytere til at denne saken har blitt dokumentert så godt at den har vunnet frem i rettssystemet.

Dessverre har denne prosessen tatt så lang tid at mange av de 400 som meldte om skader har gitt opp sine saker på grunn av dårlig helse og kampen mot systemet som ble for belastende. Kun ca. 50 saker står foran en avgjørelse i tiden som kommer, noe jeg sterkt beklager.

Hva er det som har gitt oss denne seieren?

- Vår evne til å prioritere og holde fokus på det som er viktig.
- Vår tålmodighet og evne til stå i motgang.
- Vårt gode nettverk og en god informasjonsstrategi samt evnen til å påvirke over tid.
- Vår hovedorganisasjon Parat.
- NRK Brennpunkt programmet «Kvikksølvjentene».

Jeg ser fram til metoderapporten som vil komme utpå høsten og er takknemlig overfor Parat som støtter oss økonomisk og med skrivehjelp til rapporten.

Vi har all grunn til å være stolte over vår befatning med denne saken. Den viser at vi i stor grad arbeider for vår visjon om å være en synlig og anerkjent aktør i tannhelsetjenesten.

Jeg vil samtidig benytte anledningen til å ønske dere alle en god sommer!

Med vennlig hilsen

Gerd Bang Johansen

Gerd Bang-Johansen
Leder

Europeisk kampanje for avfallshåndtering

#medsdisposal er en kampanje for å øke bevisstheten om hvordan man kvitter seg med ubrukte eller utløpte medisiner på riktig måte i ulike europeiske land.

Målet med kampanjen er å rette oppmerksomhet mot hva som skjer med miljøet og helsa når legemidler kastes sammen med husholdningsavfallet og ender opp i naturen. Oppropet for kampanjen er «Det er lettere enn du tror». Kampanjen er et felles initiativ mellom europeisk helsevesen, industri og studentorganisasjoner, inkludert Council og European Dentists (CED).

HELFO med nye nettsider

Helseøkonomiforvaltningen (HELFO) har lansert nye nettsider på www.helfo.no. Endringene skal føre til at privatpersoner skal finne all informasjon om helsetjenester og refusjonsordninger på www.helsenorge.no, mens behandlere, helseaktører og andre profesjonelle brukere finner all informasjon om helsetjenester og refusjonsordninger HELFO har ansvaret for på www.helfo.no.

Har du spørsmål om hvor og hvordan HELFOs nettinformasjon blir presentert på www.helsenorge.no og nye [helfo.no](http://www.helfo.no), kan du sende en e-post til redaksjonen@helfo.no.

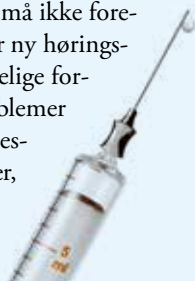
Stortinget vil flytte tannhelsetjenesten

Regjeringens kommunereform og oppgavemeldingen ble debattert i fem timer i Stortinget tirsdag 9. juni. Avstemningen endte med at tannhelsetjenesten ble besluttet overført til kommunene.

Et flertall av stortingets medlemmer (H, FrP, V og KrF) mener at kommunene vil kunne sikre et fortsatt godt tannhelsetilbud, og at velfungerende tannklinikker skal kunne fortsette som før. Flertallet åpner også for at kommunene skal kunne velge private løsninger for organiseringen av sin tannhelsetjeneste. Opposisjonen (Ap, SV og Sp) er kritisk til overføring av oppgavene fra fylkeskommunen.

Endring i stikkskadedirektivet

Arbeidsmiljøforskriftens formulering «Recapping av kanyler må ikke forekomme» er endret etter ny høringsrunde, da den opprinnelige formuleringen skapte problemer for sylindrettebasert anestetisi på tannlegekontorer, og reaksjoner fra flere odontologiske miljøer.

Gravide diskrimineres i arbeidslivet

Halvparten av norske mødre rapporterer om forskjellsbehandling når de får barn. Det viser Norges første store undersøkelse om opplevd diskriminering blant gravide og foreldre i permisjon.

Undersøkelsen er utført av Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) som oppgir at 55 prosent av kvinnelige og 22 prosent av mannlige arbeidstakere sier de har opplevd forskjellsbehandling knyttet til graviditet eller foreldrepermisjon. Hver femte gravide lar være å søke jobb fordi hun regner med å være uaktuell eller til bry for arbeidsgiver.

Endringer i refusjonstakster

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) opplyser at takst 501 (takst for systematisk behandling av marginal periodontitt) kan kreves inntil tolv ganger per kalenderår. I tillegg kan taksten benyttes i kombinasjon med takst 502 (tillegg for kirurgisk inngrep). Dette kan du lese i revidert utgave av «Folketrygdens stønad til dekning av utgifter til tannbehandling for 2015» («det gule heftet»).

Det er mulig å kontakte HELFO veiledning for helseaktører på telefon 815 70 070 ved behov for mer informasjon.

Tannleger og kosmetikk

Lederen for Norsk forening for oral kirurgi og oral medisin, Heming Olsen-Bergem, liker ikke at flere tannleger tilbyr å rette ut rynker og forstørre lepper, og han får støtte fra Den norske tannlegeforening.

Ifølge NRK er det i dag mange tannleger som tilbyr pasientene sine fyldigere lepper og fjerning av rynker. Olsen-Bergem mener dette ikke er en helsepersonelljobb og at tannleger ikke skal holde på med kosmetikk. Han får støtte i sitt syn fra president i Tannlegeforeningen, Camilla Hansen Steinum.

Slutt å drikke lettbrus

Ifølge tall fra Bryggeri- og drikkevareforeningen utgjør lettbrus nærmere 40 prosent av det totale brusforbruket for nordmenn.

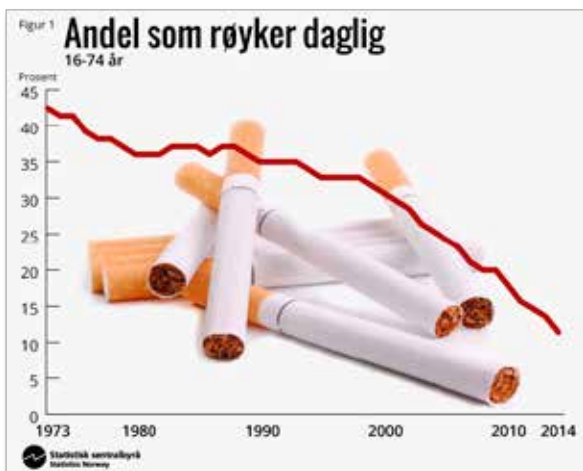
Nettavisen ramser opp tre grunner til å kutte lettbrus selv om den ikke inneholder noen kalorier. Det første punktet er bekymringen for Stevia, Aspartam eller andre typer søtstoffer, mens punkt to kanskje er det viktigste, nemlig dentale erosjoner eller syreskader på tennene som følge av langvarig syrepåvirkning. Punkt tre gjelder påstanden om avhengighet.

Færre røyker

Nye tall fra SSB viser at andelen av den norske befolkningen som røyker daglig har gått ned fra 15 prosent i 2013 til 13 prosent i 2014. Andelen som snuser holder seg stabil på 9 prosent.

Røyking er den enkeltfaktoren som har sterkest negativ innvirkning på folkehelsen. På ti år har det skjedd en halvering i røyking blant voksne (fra 26 til 13 prosent).

Det har vært en stor økning blant unge snusere de siste ti årene, men nå kan det se ut som at økningen i snusbruk blant unge er i ferd med å flate ut. 18 prosent sier de snuser hver dag, mot 21 prosent året før.

Kilde: helsedirektoratet.no

Billige og dyre tannleger

VG har i samarbeid med Forbrukerrådets offentlige tannlegepristjeneste, hvakostertannlegen.no, sjekket prisene til flere tannleger og funnet svært store prisforskjeller.

Prisene på ti av de vanligste behandlingene (blant annet undersøkelse, røntgen, rotfylling og krone) ble sjekket, og i den aller dyreste enden av skalaen av de i alt 1120 tannlegene som tilbød alle de ti behandlingene, fant de Bekkestua Tannmedisin. Denne klinikken tar tre ganger så mye som enkelte konkurrerende tannleger.

Tannbehandling i narkose

I 2015 er det ifølge NRK ventet at 175 personer får tannbehandling i narkose i Vest-Agder. Psykisk utviklingshemmede og tidligere rusmisbrukere er den største pasientgruppen.

Økningen i antall tannbehandlinger i narkose skyldes blant annet flere pasienter med krigstraumer og flere med ekstrem tannlegeskrekk, selv om det er de færreste som får tilbud om tannbehandling i narkose.

Tortur-utsatte får hjelp i Buskerud

Et eget tannhelseteam for pasienter som har vært utsatt for tortur, overgrep eller har angst for å gå til tannlege, er nå startet i Buskerud. Teamet, som består av en psykologspesialist, en tannlege og en tannhelsesekretær, skal utføre tilpasset angstbehandling til pasientgruppene.

Psykologspesialist Gry Stafseth sier folk som har vært utsatt for overgrep kan ha problemer med å dra til tannlege. Første skritt for å få behandling dersom man sliter med å komme seg til tannlegen, er en samtale med psykologen. En rapport fra 2009 viser at det var 143 355 personer med flyktningbakgrunn i Norge på det tidspunktet, og Helsedirektoratet anslår at halvparten av alle disse hadde blitt utsatt for en form for tortur.

Overflod av tannleger i Fredrikstad

Demokraten skriver at de gjennom et kjapt søk på Google finner hele 77 tannleger i Fredrikstad, noe som tilsvarer rundt én tannlege per tusen innbyggere. Til tross for alle tannlegene i byen åpnet nylig Colosseumklinikken i Nygaardsgaten med 18 tannlegestoler. Colosseumklinikken tilbyr alt innenfor tannpleie.

Klinikkleder Camilla Sandberg sier til avisen at det fremdeles er et marked for tannhelse i en by med mange tannleger fra før, og hun håper den lille tannlegen på hjørnet også overlever i en bransje med mange konkurrenter.

Holistisk tannpleie

Til stor skepsis fra Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Den norske tannlegeforening, Statens autorisasjonskontor og Fylkeslegen i Hordaland, tilbyr tannlege Erik Barman og helseterapeut Anne-Marte Høvås på Voss holistisk tannpleie ifølge avisen Hordaland.

Barman oppgir til avisen at han har tilleggsutdanning som myoreflexterapeut, kinesiolog, akupunktør, posturolog og tankefeltsterapeut, og Høvås benytter refleksterapi med informasjonen fra pulsen i tillegg til en form for lysterapi. Fylkestannlegen sier holistisk tannpleie ikke er i samsvar med offentlig tannhelsetjeneste.

Tilstander som kan dekkes av det offentlige:

1. sjelden medisinsk tilstand
2. leppe-kjeve-ganespalte
3. svulster i munnhulen, tilgrensende vev eller i hoderegionen for øvrig
4. infeksjonsforebyggende tannbehandling ved særlige medisinske tilstander (organtransplantasjon, ulike krefttilstander, hiv/aids)
5. sykdommer og anomalier i munn og kjeve (tann- og kjevekirurgisk behandling)
6. periodontitt (tannkjøttsykdom)
7. tannutviklingsforstyrrelser (medfødte tilstander)
8. bittanomalier (tannregulering/kjeveortopedi)
9. patologisk tap av tannsubstans ved attrisjon/erosjon (alvorlig tannslitasje)
10. hyposalivasjon (munntørighet)
11. allergiske reaksjoner mot tannrestaureringsmaterialer (i munnhule eller på hud)
12. tannskade ved godkjent yrkesskade
13. tannskade ved ulykke, som ikke er yrkesskade (fritidsulykker)
14. sterkt nedsatt evne til egenomsorg ved varig sykdom eller ved varig nedsatt funksjonsevne (tilstand som har vart i mer enn ett år og forårsaket redusert tannhelse)
15. helt eller delvis tanntap, uten egne tenner i underkjeven (og ute av stand til å kunne bruke løstsittende protese)

Kilde: Helsedirektoratet

HELFO kåret til beste offentlige kundesenter i 2015

Helseøkonomiforvaltningen (HELFO) er en etat under Helsedirektoratet som yter økonomisk bistand blant annet til tannhelse. I 2014 håndterte organisasjonen 732 000 telefonforespørsler og 39 000 e-poster gjennom sine kundesentre i Ørsta, Tønsberg og Fredrikstad.

Kundeserviceprisen baserer seg på kvalitative undersøkelser av kundeservice på telefon. Testen gjennomføres av analysebyrået SeeYou, der hvert kundesenter som testes blir ringt opp av 25 forskjellige observatører.

Det er vi som er...

totalleverandør av dentale forbruksvarer, kjeveortopediske produkter og tanntekniske arbeider.

Våre avtalekunder får rabatt på både forbruksvarer, kjeveortopedi og tannteknikk. Derved oppnår du de største økonomiske fordelene på klinikken.

Om du samler dine innkjøp hos LIC Scadenta, følger det gjerne en liten overraskelse med på kjøpet!

Vår jobb er å gjøre
din jobb lettere!

www.licscadenta.no

Sandvika:	67 80 58 80
Tromsø:	77 67 35 00
Kjeveortopedi:	67 54 00 23
Tannteknikk:	22 47 72 00

LIC
SCADENTA

Autorisasjon uten språkkrav

I 2014 søkte totalt 196 personer om autorisasjon som tannhelsesekretær. Av disse kom 22 fra andre land enn Norge. Enkelte søkere er utdannet tannleger. Uansett bakgrunn vurderes ikke norskkunnskapene som et kriterium for godkjenning og autorisasjon.

Av: Marit Bendz

Kommunikasjonsrådgiver ved Statens autorisasjonskontor for helsepersonell (SAK), Anette Bryn, sier det kun var tolv personer med utdanning fra EU/EØS som fikk tannhelsesekretærautorisasjon i 2014.

– Disse blir vurdert etter EØS-forskriften der vi ser på utdanning sammenlignet med norske regler og andre forhold som samlet sett gir grunnlag for å gi autorisasjon, sier Bryn.

Helsepersonelloven avgjør autorisasjon

I Europa er det bare Norge og Tyskland som har regulert denne yrkesgruppen. Den tyske treårige fagskoleutdanningen som *Zahmarzthilferin* kan gi godkjenning som tannhelsesekretær i Norge. I andre europeiske land har de regulert andre grupper som er nær tannpleiere, som *dental hygienist* og *dental nurse*.

Bryn forklarer årsaken til at for eksempel Sverige og Danmark ikke anses som regulert yrke, er at disse landene ikke gir autorisasjon slik som i Norge.

Bryn sier det er helsepersonelloven med henvisning til EØS-forskriften som regulerer hva som kan godkjennes av utdanning gjennomført i et annet EØS-land.

– Vi bruker den norske utdanningen og læreplanene som sammenligningsgrunnlag i vurderingene våre når vi får inn søknader om autorisasjon, sier Bryn.

Av søkere fra land utenfor EU som fikk autorisasjon i 2014 kommer ifølge Bryn tre fra Serbia.

– De er utdannet *Dental Nurse Technicia* fra en treårig fagskole. En fra Kosovo er utdannet som *Dental Assistent* fra 2014 med fireårig fagskole, og en fra Nepal med utdanning som *Dental hygienist* fra 2010 og relevant arbeidserfaring etter endt utdanning, sier Bryn.

Tannleger søker autorisasjon som sekretær

Tre søkere hadde ifølge Bryn tannlegeutdanning.

– En spesialist fra Tadsjikistan og to tannleger fra Filippinene. Alle tre har mange års erfaring som tannlegeassistenter i Norge, sier hun.

Leder i Tannhelsesekretærenes Forbund (ThsF), Gerd Bang-Johansen, sier tannleger fra andre land utenfor EU må ta fag på det odontologiske fakultet og avlegge eksamen for å få lisens og autorisasjon som tannlege, mens enkelte isteden velger å søke autorisasjon som tannhelsesekretær.

– Autorisasjonskontoret godkjenner den mangelfulle tannlegeutdanningen som fullgod tannhelsesekretærutdanning. Denne utviklingen er vi sterkt imot, sier Bang-Johansen.

Hun sier det er et stort behov for autoriserte tannhelsesekretærer, men påpeker at tannhelsesekretær og tannlege er to forskjellige yrker.

– En tannlege har ikke utdanning som fyller tannhelsesekretærrollen, blant annet knyttet til smittevern, sier Bang-Johansen.

Forbundslederen mener rekrutteringen til yrket ikke er god nok.

– ThsF ønsker å gjøre yrket mer attraktivt ved å endre grunnutdanningen fra ett til to års spesialisering, og vi jobber med å øke lønnsnivået. I tillegg er Norge, Sverige og Danmark i gang med å samkjøre elementer i utdannelsen slik at vi får med det beste fra alle disse tre landene, sier Bang-Johansen.

Språk overlates til arbeidsgiver

SAK har ikke anledning til å kreve dokumentasjon på norskkunnskaper fra dem som søker autorisasjon. Dette er et ansvar som ligger hos arbeidsgiver. Bang-Johansen er bekymret over at det ikke stilles større krav til norskkunnskaper.

– Fagplanen for tannhelsesekretær-utdanningen beskriver i «Grunnleggende ferdigheter» at tannhelsesekretærer skal «kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig i tannhelsefaget», noe som innebærer å kommunisere med pasienter og kollegaer. Det vil si å «formidle informasjon og fagkunnskap, bruke faguttrykk og utforme presentasjoner, planer, skjemaer, referater og journaler». Tannhelsesekretærene er førstelinjen og må forstå og kunne kommunisere med pasientene, sier forbundslederen.

Strengt krav til dokumentasjon

Helsepersonelloven paragraf 48 regulerer hva SAK kan godkjenne av utenlandsk utdanning, og den norske utdanningen brukes som sammenligningsgrunnlag i jevnghetsvurderinger.

Sentral i godkjenningsprosessen er CCPS (Certificate of Current Professional Status). Der CCPS ikke kan fremskaffes, må søkere fra EU/EØS og resten av verden sende tilsvarende dokumentasjon. Det kan følge SAK være godkjenning/autorisasjon

fra utdanningslandet, eventuelt relevant arbeidserfaring hvis man fullførte utdanningen for mer enn ett år siden. Det betyr detaljert arbeidsattest over arbeidspraksis der både tidsrom og oversikt over arbeidsoppgaver inngår. Utskrift av fagplan, som er utstedt av utdanningsinstitusjonen, må vise antall timer med teori og hvor mange timer som har vært i praksis i hvert fag.

Lang saksbehandlingstid

Personer som har utdanning fra Afghanistan, Irak, Sierra Leone, Somalia, Liberia og Den demokratiske republikk Kongo må få utdanningsinstitusjonen til å sende diplom, karakterutskrift og detaljert fagplan direkte til SAK.

Søkere med utdanning fra Norden må beregne samme saksbehandlingstid som norske, noe som er inntil seks uker. For resten av EU og EØS kan saksbehandlingen ta inntil tre måneder. For andre land må det påregnes en ventetid opp mot et halvt år. Alle som søker SAK om autorisasjon får en individuell saksbehandling.

Hva er CCPS?

Certificate of Current Professional Status er et bevis som utstedes av de nasjonale autorisasjonsmyndighetene i de ulike landene i EU/EØS. SAK krever et slikt dokument for søkere som både har utdanning og har arbeidet i et EU/EØS-land og som søker om autorisasjon i Norge. Helsepersonell som har en norsk autorisasjon og som ønsker å arbeide i et annet EU/EØS-land, kan få en CCPS utstedt av SAK.

En CCPS kan ikke være eldre enn tre måneder når den benyttes, og skal sikre at helsepersonell som forflytter seg over landegrensar har en utdanning som tilfredsstillende yrkeskvalifikasjonsdirektivets bestemmelser og at de ikke har mistet autorisasjonen sin i løpet av den tiden en søknad behandles i vertslandet. CCPS skal sendes direkte til SAK fra helsemyndigheten i hjemlandet.

Følg ThsF på Facebook

Tannhelsesekretærenes Forbund (ThsF) er nå på Facebook. Leder i forbundet, Gerd Bang-Johansen, håper mange vil like den nye siden og bli en del av fellesskapet.

Av: Vetle Daler

Tannhelsesekretær og tillitsvalgt ved Skaun tannklinikk, Wenche Husby, har tatt jobben med å opprette Facebook-siden og er ansvarlig for innholdet.

– Målet er å engasjere medlemmene våre i større grad, sier Husby. Hun håper dette skal bli en kanal der tannhelsesekretærene kan dele erfaringer og der medlemmene kan dele saker som kan ha interesse for andre.

– Det er viktig for oss å være til stede i kanaler der vi kan nå flest mulig, sier Husby.

Wenche Husby er tillitsvalgt og jobber ved Skaun tannklinikk. Nå har hun opprettet ny Facebook-side for ThsF. Foto: Privat.

Interessen for Facebook-siden er økende, og mange trykket «liker» etter kongressen som ble avholdt i starten av juni. Nå håper Husby at enda flere vil henge seg på.

– Bruk siden, legg ut saker som kan være av interesse for flere, del erfaringer. På denne måten slipper mange av oss å finne opp hjulet hver gang, sier Husby, som oppfordrer alle tannhelsesekretærer til å følge den nye Facebook-siden.

Du finner ThsF på www.facebook.com/parat.thsf

Lovendringer gjelder ikke ansatte i staten

Regjeringens nye endringer om aldersgrenser og midlertidighet i arbeidsmiljøloven gjelder ikke for noen av de 150 000 statsansatte. Staten har sine egne lover gjennom tjenestemannsloven og lov om aldersgrense for offentlige tjenestemenn.

Av: Marit Bendz

Parat-advokat Annbjørg Nærdal sier det er store forskjeller på ansatte i staten og de som jobber i privat næringsliv og kommunalt ansatte. Hun benytter et eksempel med to kollegaer fra samme NAV-kontor med bortimot de samme arbeidsoppgavene.

– En på NAV-kontoret kan være kommunalt ansatt og har etter arbeidsmiljøloven mulighet til å jobbe frem til 72-årsdagen. Den andre ansatte på samme kontor, men ansatt i staten, er omfattet av andre lover og må slutte senest ved fylte 70 år, sier Nærdal.

Arbeidsmiljøloven vs. tjenestemannsloven

Endringene i arbeidsmiljøloven vil gjelde fra 1. juli i år, og Parat-advokaten er sikker på at det er mange som ikke har fått med seg ulikhetene.

– Det har vært svært stille om forskjellen mellom tjenestemannsloven og arbeidsmiljøloven under debatten, og det er viktig at arbeidstakerne er klar over hvilke lover og regler som gjelder, sier Nærdal.

I 2012 var andelen midlertidig ansatte omtrent ni prosent i Norge. Nye regler i arbeidsmiljøloven åpner for flere midlertidige stillinger i tiden

fremover, men Nærdal sier andelen midlertidig ansatte i staten er det dobbelte av gjennomsnittet og ifølge Aftenposten er andelen midlertidige 40 prosent eller høyere på en rekke universiteter og høyskoler.

Tjenestemannsloven er fra 1918, men ble oppdatert 4. mars 1983. Bondevik II-regjeringen vedtok å oppheve tjenestemannsloven i 2005, men vedtaket ble omgjort av Stoltenbergs andre regjering.

Endringer i tjenestemannsloven

Dagens regjering vil modernisere tjenestemannsloven og har nedsatt et utvalg ledet av advokat Ingeborg Moen Borgerud. Utvalget skal legge fram en rapport 1. november 2015.

– Det vil ta flere år før en forandring vil skje. Først

skal utvalget legge frem rapporten, deretter skal det utarbeides et lovforslag etterfulgt av høringer og proposisjoner til Stortinget. Alt dette før loven kan endres, sier Nærdal.

Det er flere ulikheter knyttet til hvor man er ansatt. Tjenestemannsloven gir sterkere stillingsvern sammenlignet med arbeidsmiljøloven, men gjør det vanskeligere for statsansatte å jobbe etter fylte 70 år. Tjenestemannsloven har ifølge Nærdal prinsipielt ingen maksimal grense for hvor lenge man kan være midlertidig ansatt, selv om det i praksis gjerne er fire år som gjelder.

– Selv om det er regler for midlertidig ansatte også i tjenestemannsloven, kan det synes som noen arbeidsgivere i staten tolker regelverket om midlertidige ansettelser noe utvidende og til fordel for arbeidsgiver, sier Annbjørg Nærdal.

HELFO-refusjoner

Alle over 20 år skal i utgangspunktet betale for tannbehandling selv, men folketrygden refunderte likevel over to milliarder kroner til dekning av tannbehandlinger i fjor.

Av: Kristin Rosmo

Alle personer over 20 år skal i utgangspunktet selv betale for den tannbehandlingen de har behov for. Men det finnes mange unntak fra regelen, og grupper i befolkningen med særlige tannbehandlingsbehov gis hel eller delvis støtte til enkelte behandlinger.

Refusjon ved 15 tilstander

Folketrygden gir stønad til dekning av utgifter til undersøkelse og behandling ved 15 nærmere definerte tilstander (se oversikt).

Den som behandler pasienten avgjør om vedkommende har rett til refusjon på hele eller deler av behandlingen. Vurderingene gjøres på bakgrunn av regler beskrevet i «Forskrift om stønad til dekning av utgifter til undersøkelse og behandling hos tannlege og tannpleier for sykdom», også kalt «det gule heftet».

Refusjon av utgiftene er organisert gjennom HELFO (Helseøkonomiforvaltningen), som er en etat under Helsedirektoratet.

– HELFOs refusjonsutgifter til tannbehandling var i fjor 2,1 milliarder kroner, sier Steinar Mathisen som er avdelingsdirektør i avdeling behandlingsrefusjon i Helsedirektoratet.

Det gis i hovedsak ikke stønad til forebyggende behandling, tannrensing og kariesbehandling.

Foto: Helsedirektoratet

Avdelingsdirektør i Helsedirektoratet, Steinar Mathisen, sier utgifter som pasienter har utover departementets fastsatte takster ikke dekkes av trygden. Foto: Helsedirektoratet.

Refusjonstakst dekker ikke alt

Trygderefusjon er begrenset til undersøkelse og behandling av sykdommer og skade etter nærmere definerte takster. Departementets takster består av honorartakst, refusjonstakst og egenandel.

– 96 prosent av alle tannleger i landet har avtale med HELFO om direkte oppgjør og stønaden utbetales direkte til behandleren, sier Mathisen.

Utgifter som pasienter har utover departementets fastsatte takster, dekkes ikke av trygden. Tannleger har fri prisfastsettelse, og dersom tannlegens eller tannpleierens priser er høyere enn de fastsatte takstene, må pasienten selv betale mellomlegget. Ifølge Forbrukerrådets tjeneste «hvakostertannlegen.no» er det store prisvariasjoner mellom ulike tannleger.

Kan søke om frikort

Pasienter har også mulighet for å søke om

frikort for tannbehandling gjennom ordningen med «egenandelstak 2». I ordningen inngår nærmere definerte egenandeler for fysioterapi, tannbehandling, opphold ved opptreningsinstitusjon og behandlingsreiser til utlandet.

Men ordningen er ikke automatisk slik den er for «egenandelstak 1», som omfatter egenandeler fra lege, psykolog, poliklinikk/sykehus, røntgeninstitut, pasientreiser og medisiner og utstyr på blå resept.

Når pasienten har betalt over 2670 kroner i godkjente egenandeler i 2015, kan vedkommende søke om frikort for egenandelskort 2 på spesielt søknadsskjema og legge ved originalkvitteringer fra behandlingen. Innvilget frikort gjelder for resten av kalenderåret.

Det er kun enkelte former for tannsykdommer som inngår, nærmere bestemt undersøkelse og behandling ved sykdommer og anomalier (misdannelser) i munn og kjeve, undersøkelse forut for oppstart av kjeveortopedisk behandling (tannregu-

Folketrygdens stønad til dekning av utgifter til tannbehandling for 2015, også kalt «det gule heftet», er et rundskriv som definerer reglene for refusjon av utgifter til undersøkelse og behandling av sykdommer og skade.

lering) og behandling av marginal periodontitt og periimplantitt.

Tannleger og tannpleiere er ikke bundet av de fastsatte refusjonstakstene, og prisene varierer mye. Selv om pasienten har frikort, må vedkommende betale mellomlegget mellom det tannlegen eller tannpleieren krever og det beløpet folketrygden dekker.

– HELFO refunderte 154,3 millioner kroner over frikort med ordningen for egenandelstak 2 i 2014. Tannbehandling utgjorde 9,5 prosent av disse utgiftene, og 14,6 millioner kroner ble refundert. Vi har ikke nøyaktige demografiske data på hvem som får refusjon for tannbehandling, men grovt estimert var det rundt 4000 personer som fikk frikort for tannbehandling i 2014, sier Steinar Mathisen.

Folketrygden yter refusjon til tannbehandling ved:

- sjelden medisinsk tilstand
- leppe-kjeve-ganespalte
- svulster i munnhulen, tilgrensende vev eller hoderegionen for øvrig
- infeksjonsforebyggende tannbehandling ved særlige medisinske tilstander
- sykdommer og anomalier i munn og kjeve
- periodontitt
- tannutviklingsforstyrrelser
- bittanomalier
- patologisk tap av tannsubstans ved attrisjon/erosjon
- hyposalivasjon
- allergiske reaksjoner på tannrestaureringsmaterialer
- tannskade ved godkjent yrkesskade
- tannskade ved ulykke, som ikke er yrkesskade
- sterkt nedsatt evne til egenomsorg hos personer som har varig sykdom eller varig nedsatt funksjonsevne
- helt eller delvis tanntap, uten egne tenner i underkjeven

Kilde: Rundskriv 1-2/2014, «Folketrygdens stønad til dekning av utgifter til tannbehandling for 2015».

Vil du vite mer?

Forskrift om stønad til dekning av utgifter til undersøkelse og behandling hos tannlege og tannpleier for sykdom («det gule heftet»): www.regjeringen.no, søkeord «Tannbehandling 2015».

Helseøkonomiforvaltningen: www.helfo.no, velg «helseaktør».

Pasientinformasjon «Hvem betaler tannlegeregningen»: www.helsenorge.no.

Forbrukerrådets prisoversikt: www.hvakostertannlegen.no.

Tannhelse fra fylke til kommune

Kommunalministeren vil flytte en velfungerende tannhelsetjeneste fra fylkeskommunen og ut i kommunene. En svært dårlig idé før man vet hvilke konsekvenser det kan få, mener tannleger, tannpleiere og tannhelsesekretærer.

Av: Marit Bendz

I mars la regjeringen fram stortingsmeldingen om hvilke oppgaver som kan flyttes til kommunene i forbindelse med kommunereformen. Tannhelse er en slik oppgave.

ThsF etterlyser en bedre helhetsvurdering

Leder i Tannhelsesekretærenes Forbund (ThsF), Gerd Bang-Johansen, sier den norske tannhelsemodellen vi har i dag gir svært gode resultater.

– Dersom vi skal gjøre endringer, må vi være sikre på at det fører til minst like god tannhelse som i dag. Vi er ikke negative til å forandre dagens ordning, men det må først foretas helhetsvurderinger der alle organisasjoner og interesser deltar, sier Bang-Johansen.

Også Den norske tannlegeforening (NTF) og Norsk Tannpleierforening (NTpF) er bekymret for manglende konsekvensutredning. Peter Marstrander er fylkestannhelsesjef i Troms og leder av fylkestannlegenenes arbeidsutvalg. Han mener at en overføring til kommunene vil

gå ut over både kvaliteten og effektiviteten til tannhelsetjenesten.

– Det er sikkert noen store kommuner som vil klare det, men de små vil slite. Dessuten blir det vanskeligere for sentrale myndigheter å gi styringssignaler til 200 enheter sammenlignet med 19 i dag, sier Marstrander til *Tannhelsesekretæren*.

Kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner sier tannhelse er et godt eksempel på hva regjeringen ønsker å oppnå der kommunene skal tilby et mer helhetlig tilbud.

– Kommunesammenslåing vil gi mer makt til kommunene og mindre statlig detaljstyring, sier han.

Frykter dyrere og dårligere tjenester

Marstrander peker på at man vil miste stordriftsfordelene man har i dag ved at tannhelsetjenesten blir dyrere å drive i kommunene.

Kommunalministeren sier det vil følge med penger når man flytter en oppgave. – Vi må se hvordan vi gjør det i en

overgangsperiode. Det er naturlig at den offentlige tannhelsetjenesten er en del av rammetilskuddet, og innbyggernes rettigheter ligger fast, sier Sanner.

På spørsmål fra NRK vil ikke helseministeren svare på hvor store kommunene må være for å få overført ansvaret fra fylkeskommunen. Helse- og omsorgsminister Bent Høie sier reformen henger sammen med at kommunene skal bli større og forsikrer at pengene skal følge tjenesten.

– Innbyggernes rettigheter vil være de samme som i dag, sier Høie til NRK.

Marstrander tviler på at dagens bevilgninger til tannhelse vil holde dersom man

flytter tjenesten fra fylket til hver enkelt kommune.

– Selv om kommunene får det samme beløpet å drive tannhelse for, vil man etter hvert oppdage at det blir for lite. Jeg regner heller ikke med at personalet vil få det samme kurstilbudet som fylkeskommunene i dag gir. Dette er store enheter i dag og det er dyrere å sende folk på kurs enn å arrangere kursene selv, slik fylkeskommunen gjør i dag, sier han.

Marstrander tror at man kan få til et samarbeid med de andre helsetjenestene uten å samle alt i én organisatorisk enhet.

– Tannhelsetjenesten har mange andre å forholde seg til, som sykehus, privat tannhelsetjeneste og kompetansesenter, sier han.

Skepsis i kommunene

Små kommuner med dårlig økonomi må daglig velge mellom viktige formål. Rådmann Steinar Nesse i Fjell kommune i Hordaland er skeptisk til reformen.

– Reformen høres jo flott ut, men vi vet hva som skjedde med finansiering av barnehager. Da vi gikk fra øremerkede midler til at dette ble en del av statens rammeløving til kommunene, tapte vår kommune millioner av kroner, sier Nesse til Vestnytt.

Et kronargument for å overføre tannhelse til kommunene i reformen er at alle helsetjenester skal være samlet ett sted, noe som vil komme pasientene til gode.

– Tannhelse hører naturlig hjemme i kommunene, sier Sanner.

Nesse ser at Sanner har et poeng, men er usikker på hvor godt fundert det er.

– Den største utfordringen knyttet til offentlig tannhelse, er ikke hvilket politisk nivå som bevilger pengene, men at budsjettene ikke strekker til for å utvide tjenesten til flere grupper som trenger et gratis eller rimelig tilbud, sier Nesse.

Spørsmål om ressurskamp

Rådmannen i Fjell deler ikke synet til regjeringen om at det pågår en ressurskamp mellom fylker, kommuner og statlige organer, som hindrer effektivitet i tjenesteytingen.

– Fjell kommune har et godt samarbeid med andre forvaltningsnivåer og orga-

ner, enten vi snakker om Husbanken, Vegkontoret eller politiet. Kommunen er åpen for å ta imot nye oppgaver, men denne meldingen ser greiere ut når det gjelder de små tingene enn de store områdene med reformbehov, sier Nesse.

ThsF-leder Bang-Johansen er enig.

– Det finnes ingen slik ressurskamp, tvert imot flyttet man i sin tid denne delen av tannhelsetilbudet fra kommunene til fylkene, sier Bang-Johansen.

Hun sier begrunnelsen nå er den samme som den gang man flyttet tannhelsetjenester fra kommunene til fylket, nemlig behovet for bedre organisering og et mer helhetlig helsetilbud til befolkningen.

– Tannhelsetjenesten i fylkene er etter vår mening et godt eksempel på et vellykket og enhetlig helsetilbud som dekker en rekke grupper. Mange kommuner vil sannsynligvis ikke være i stand til å gi et tilsvarende tilbud, sier Bang-Johansen.

Tannhelsetjenestens kompetansesenter (TkMN)

Sentrale myndigheter har opprettet odontologiske kompetansesenter i alle helseregioner. Disse kompetansesentrene skal bidra til kunnskap gjennom forskning innenfor områdene epidemiologi, folkehelsearbeid, odontologisk praksis og tannhelsetjeneste. Ved en overføring av offentlig tannhelse fra fylkene til kommunene går det frem av stortingsmeldingen at disse kompetansesentrene står i fare for å bli lagt ned eller videreført i en helt annen form enn i dag.

Bang-Johansen sier ThsF frykter at tannhelsetilbudet vil svekkes og spesialkompetanse vil gå tapt ved overføring av offentlig tannhelsetjeneste til kommunene, og forbundet har sendt brev til Kommunal- og forvaltningskomiteen der de uttrykker sin bekymring.

– ThsF viser til at vi i Norge gjennom mange år har bygget opp et godt tannhelsetilbud som ikke må forringes gjennom en reform som ikke er utredet, sier hun.

Munnkurv

Det har vært vanskelig å få fylkestannhelsesjefer til å mene noe om dette. Fylkestannhelsesjef i Nordland fylkes-

kommune, Elke-Maria Bunk, fikk ikke lov til å svare på noen enkle spørsmål fra *Tannhelsesekretæren* av sin egen fylkesråd. Andre fylkestannleger sier de ikke har tid til å snakke om problemstillingen.

Fylkestannhelsesjef Marstrander vet at mange fylkestannleger har problemer med å uttale seg, og at mange er usikre og engstelige for hva som er formelt riktig internt i fylkeskommunen.

– Det pågår en generell diskusjon om hva administrative ledere i kommuner og fylkeskommuner har lov til å si noe om. Alle uttalelser skal gå gjennom de folkevalgte, men vi må jo diskutere dette ut fra hva som er best for tannhelsetjenesten, sier Marstrander.

Kilder: vestnytt.no, nrk.no og dagbladet.no.

Helse- og omsorgsminister
Bent Hoie.
Foto: Bjørn Stuedal

Fylkestannhelsesjef
Peter Marstrander.
Foto: Lars Åke
Andersen, frifoto.no

Jan Tore Sanner.
Foto: Torbjørn
Tandberg/KMD

Vellykket ThsF-kongress

Tannhelsesekretærenes egen kongress ble gjennomført med stor suksess. Mingling med påfølgende kongress samlet nær 200 deltagere fra hele landet. Gerd Bang-Johansen er godt fornøyd og sier yrkesidentiteten blant medlemmene aldri har vært sterkere.

Minglingen torsdag kveld ble gjennomført i hyggelige omgivelser med god musikk, mat og noe godt i glassene. Fredag startet dagen med Gerald Torgersen som underviste forsamlingen i strålevern med påfølgende kursbevis til samtlige deltagere.

Ulf Ørtengren tok for seg yrkesrisikoen med plastmaterialer i tannhelsetjenesten før Kjetil Reppen beskrev hvorfor riktig journalføring er avgjørende for riktig pasientbehandling og for tannlegens behov for i ettertid å kunne dokumentere utført arbeid. Jørgen Skavland avsluttet det hele med sitt foredrag «frisk nok for livet».

Reis tryggere med YS Medlemskort med MasterCard

Søk nå
– få gratis lommebok!

Søk om kortet innen
14 dager og få tilsendt en
lekker lommebok i skinn
sammen med ditt nye
YS Medlemskort.

Les mer og søk om kortet på
www.ysmedlemskort.no

Pensjonstap for tidligere Braathen-ansatte

Parat tapte en pensjonssak mot SAS for 167 tidligere Braathen-ansatte i Øvre Romerike tingrett. Advokat i Parat, Christen Horn Johannessen, sier de ansatte har fått en for lav pensjonsberegning og vurderer å anke saken til lagmannsretten.

Av: Trygve Bergsland

Bakgrunnen for saken er pensjonsberegningen for tidligere Braathen-ansatte ved overgangen til lov om foretakspensjon fra 1. januar 2003.

Tilfeldig og urimelig pensjonsberegning

Flere Braathen-ansatte hadde i forkant av beregningene gått ned i stillingsprosent, og i grunnlaget for pensjonsberegningene ble det

sett bort fra høyere stillingsprosent mange av de ansatte hadde hatt tidligere.

– Dommen bygger på at SAS, den gang Braathen, valgte en beregningsmetode som gav både tilfeldige og urimelige utslag, men som retten mener er innenfor arbeidsgivers styringsrett. Vi vil nå bruke tid til å vurdere dommen før vi eventuelt anker saken til lagmannsretten, sier Horn Johannessen.

Seksuell trakassering

En av ti har opplevd uønsket seksuell oppmerksomhet på jobb viser statistikk fra Statens arbeidsmiljøinstitutt. Ifølge Statistisk sentralbyrå opplever 13 prosent av kvinner i aldersgruppen 16–24 år uønsket seksuell oppmerksomhet flere ganger i måneden.

Av: Lill J. Fischer

Parat-ansatte og tillitsvalgte har fått informasjon fra de kvinnelige studentene på juridisk fakultet som gjennom JURK (Juridisk rådgivning for kvinner) tilbyr tilpasset hjelp til kvinner gjennom rettsinformasjon, rettspåvirkning og bistand i konkrete saker. JURK har et eget prosjekt om seksuell trakassering.

Målet med samlingen er å spre informasjon om regelverket og vise hvordan en kan jobbe for å forhindre seksuell trakassering på arbeidsplassen.

Arbeidsgiver har ifølge likestillingsloven paragraf 25 plikt til å forebygge og hindre at seksuell trakassering oppstår på arbeidsplassen.

– Dette kan gjøres ved at det utarbeides retningslinjer for hva som er akseptabel atferd og hvordan eventuelle saker skal behandles, i tillegg til hvilke konsekvenser det kan få, sier JURK-rådgiverne.

Jorunn Berland.

Foto: Erik M. Sundt.

YS' likestillingspris 2015

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) vil inspirere flere til å foreslå kandidater til likestillingsprisen, og YS-leder Jorunn Berland åpner for at alle kan foreslå personer eller virksomheter man mener fortjener prisen.

Av: Liv Hilde Hansen

I statuttene går det frem at formålet med prisen er å stimulere til økt innsats i arbeidet for å fremme likestilling og like muligheter for alle.

Enkeltpersoner, grupper, organisasjoner eller virksomheter kan foreslås, og forslaget må være begrunnet.

– Den som får prisen må ha gjort en fortjenestefull innsats i arbeidet for å fremme likestilling og like muligheter for alle. YS er en organisasjon for arbeidstakere og er spesielt interessert i forslag til virksomheter, arbeidsgivere og tillitsvalgte som har gjennomført tiltak andre kan bli inspirert av, sier Hans-Erik Skjæggerud, som er juryleder.

Arbeidsretten har avgjort spørsmål om vikarlønn

Arbeidsretten har gitt YS, representert ved Parat, medhold i at bedrifter har plikt til å gi vikarer samme lønn som fast ansatte. Advokat i Parat, Christen Horn Johannessen, sier dommen er klar på at arbeidsgiver må lønne vikarer likt med fast ansatte som utfører samme arbeid.

Av: Trygve Bergsland

Grunnlaget for prinsippspørsmålet som nå er avgjort i Arbeidsretten er hvilken plikt bedriften som leier inn vikarer har etter tariffavtalen for å opplyse om lønns- og arbeidsvilkår til utleiefirmaet.

Forbud mot diskriminering

I denne aktuelle saken har Gardermoen Fuelling Services ifølge dommen leid inn arbeidstakere fra Manpower, men valgt å lønne dem som midlertidig ansatte og dermed under det fast ansatte ville fått for samme arbeid.

Arbeidsretten skriver at ansatte ikke kan plasseres i en lønnsgruppe som kun er forbeholdt midlertidig ansatte og som avviker fra det som ellers gjelder for samme arbeid i bedriften.

I denne konkrete saken er Gardermoen Fuelling Services dømt for tariffbrudd ved at de ikke har gitt riktige, eller som det står i dommen «nødvendige», opplysninger til utleieselskapet for at vikarer skal kunne likebehandles slik både loven og tariffavtalen krever.

– Denne plikten til å gi riktige opplysninger påtok bedriftene seg under frontfagsoppgjøret i 2012, men NHO har etter vår mening i ettertid forsøkt å undergrave betydningen av disse reglene som de nå er dømt til å følge, sier Horn Johannessen.

Diskriminering og arbeidsgivers plikt til å følge opp

Kombinert med bedriftens plikt til å gi nødvendige opplysninger om lønns- og arbeidsvilkår til utleiebedriften for å oppnå likebehandling, har det fra NHO vært stilt spørsmål om i hvilken grad innleiebedriften har en plikt etter tariffavtalen til å medvirke til at likebehandling oppnås.

Christen Horn Johannessen.
Foto: Trygve Bergsland.

– Arbeidsretten forsterker kritikken mot innleiebedriften etter at Parat-klubben tok opp lønsspørsmålet. Dette viser at innleiebedriften har plikt til å bidra slik at vikarer likebehandles når de tillitsvalgte har tatt opp spørsmål knyttet til diskriminering på egen arbeidsplass, sier Horn Johannessen.

Leder i SAS Norge Pilotforening Jan Levi Skogvang og SAS-sjef Rickard Gustavson.
Foto: Thore Selstad Halvorsen.

SAS Norge Pilotforening med ny tariffavtale

Pilotforeningen har fått en tariffavtale med arbeidsgiver som regulerer ansiennitetslister og karriereveier. Leder i foreningen, Jan Levi Skogvang, sier han gjennom forhandlingene har vært opptatt av en ansvarlig avtale kombinert med ansettelsestrygghet.

Han sier de anerkjenner det faktum at SAS har ønsket en avtale innenfor rammene av den skandinaviske modellen, med fast ansettelse i flyselskapet.

– Samtidig har vi forstått behovet for vilkår som er konkurransedyktige, hvilket til syvende og sist er forutsetningen for at vi skal ha trygge skandinaviske arbeidsplasser for våre piloter, sier Skogvang.

Partene har ifølge Skogvang inngått en avtale som sikrer pilotene positiv lønnsutvikling og større medbestemmelse på eget arbeidsliv.

Parat er positiv til politireformen

Leder for Parat i politiet, Unn-Kristin Olsen, sier hun er glad for at det er oppnådd bred politisk enighet om politireformen og vil i tiden fremover jobbe aktivt for at prosessene slår positivt ut for medlemmene.

Hun mener reformen må fungere over tid, noe et bredt politisk flertall på Stortinget bør bidra til. – Reformen bærer preg av at politiet skal ha et sivilt preg, noe som er en viktig sak for Parat og noe vi har jobbet mye med å få til, sier Olsen.

Unn-Kristin Olsen.
Foto: Trygve Bergsland.

Parat-medlemmer til sak mot Norwegian

Et sentralt spørsmål under Norwegian-konflikten tidligere i år var om morselskapet Norwegian Air Shuttle har arbeidsgiveransvar for pilotene ansatt i datterselskapet Norwegian Air Norway. Stevning er nå sendt tingretten for å få avklart det prinsipielle spørsmålet.

Av: Trygve Bergsland

Pilotene som er organisert i Parat aksepterer at de formelt er ansatt i datterselskapet, men hevder morselskapet også har et reelt arbeidsgiveransvar for de ansatte.

Advokat i Parat, Christen Horn Johannessen, sier de varslet Norwegian om søksmålet under streiken.

– Etter at vi varslet søkmål under streiken, ble pilotene på nytt overført til flere nye datterselskaper under Norwegian Air Norway. Uavhengig av alle disse selskapskonstruksjonene mener vi morselskapet opptrer som reell arbeidsgiver da de drifter fly og utfører en rekke administrative

tjenester. De har flyttet de ansatte over til datterselskaper, men leier dem tilbake for å gjøre den samme jobben som de alltid har gjort, sier Horn Johannessen.

Leder i Parat, Hans-Erik Skjæggerud, sier han i denne saken ønsker en prinsipiell dom som avklarer arbeidstakernes rettigheter.

– Det er uakseptabelt at Norwegian og Bjørn Kjos kan flytte rundt på ansatte i enhver konfliktsituasjon og med det unndra seg forpliktelser ansatte har opparbeidet seg gjennom mange år, sier Skjæggerud.

Skjæggerud mener spørsmålet om arbeidsgiveransvar berører langt flere yrkesgrupper enn flygere. – I et stadig mer globalisert arbeidsliv ser vi at det i flere bransjer kan oppstå uklart arbeidsgiveransvar og spørsmål om hvilke lover og regler som gjelder. Vi mener det ikke er så vanskelig å definere reell arbeidsgiver ut fra hvem som i praksis utøver denne funksjonen og uavhengig av selskapskonstruksjoner. Nå ber vi rettssystemet ta stilling til dette spørsmålet slik at arbeidstakere i fremtiden ikke behandles som brikker i et spill konsernledelsen kan flytte på.

Farmasiforbundet mener Legemiddelverket opptrer uansvarlig

Leder i Farmasiforbundet, Irene Hope, mener økt forbruk av paracetamol har en klar sammenheng med tilgjengeligheten, og at det i Norge er for lett å ta med seg en pakke med piller når man står i kassakø i matbutikken.

Av: Trygve Bergsland

Forbundet mener Legemiddelverket i Norge bør følge svenskene og få legemidlene tilbake på apoteket.

– Medisin i butikk er ufarliggjøring og bivirkningene er mye større enn man tidligere har trodd. Norske foreldre gir barna sine dobbelt så mye Paracet i dag som for 25 år siden, noe som er skremmende, sier Hope.

Irene Hope.
Foto: Vetle Daler.

I en nylig publisert studie har forskere samlet data fra åtte kohortstudier, der konklusjonen ifølge Hope er at paracetamol har flere bivirkninger enn tidligere antatt.

– Studien viser en høyere risiko for hjerteinfarkt, hjerneslag og høyt blodtrykk blant dem som tok paracetamol sammenlignet med dem som ikke gjorde det. Det kan også være sammenheng mellom paracetamolbruk og nedsatt nyrefunksjon, i tillegg til bivirkninger i mage-tarmkanalen, som magesår og blødninger. To av studiene viste en økning i dødelighet blant folk som brukte dette smertedempende middelet, sier lederen i Farmasiforbundet.

Stopp i fusjonssamtalene mellom Negotia og Parat

En styringsgruppe har gjennom halvannet år arbeidet målrettet for en mulig fusjon mellom Negotia og Parat, men konkluderer med at det ikke er grunnlag for å utforme en endelig og bindende avtale om sammenslåing av de to forbundene.

Proessen har avdekket at det er ulike grader av motstand, usikkerhet og forventninger i deler av forbundene, og styringsgruppen mener det er avgjørende å ta dette på alvor. – Det er samtidig avdekket et godt grunnlag for samarbeid på flere områder mellom de to forbundene, noe styringsgruppen anbefaler.

Uenige om EØS-midler

Det forhandles langt på overtid når Norge og EU diskuterer hvor mange milliarder EUs fattige land skal motta for årene 2014–2020.

I dag er beløpet 1,8 milliarder euro, og det spekuleres i om EU krever hele 80 prosent økning for de neste årene. EØS-midlene kalles gjerne prisen Norge og EFTA-partnerne Island og Liechtenstein betaler for tilgangen til EUs indre marked, selv om det ikke formelt er noen kontingent. Midlene skal brukes til å utjevne forskjeller mellom EUs rike og fattige deler og forhandles for fem år av gangen. Det er Norge som dekker inn nesten hele summen.

Utenlandsk studiegodkjenning i Norge

Statens autorisasjonskontor for helsepersonell (SAK) skal vurdere gamle godkjenningssaker etter nye regler. Over 4700 søkere har i perioden 2011–2014 fått avslag på autorisasjon de siste årene, ifølge Aftenposten.

Det er helsepersonell med utdanning utenfor EU- og EØS-området som fram til nå har fått jobbnekt i Norge, ofte begrunnet med for få timer i utdanningen. Nå innfører SAK den felles europeiske standarden ECTS som innebærer at studiepoeng og utbytte blir vektlagt framfor antall undervisningstimer.

Foto: Posten Norge

Ny postlov

Stortinget har vedtatt ny postlov som innebærer fri konkurranse på levering av alle brev og pakker, noe som gjør at Posten Norges enerett på å levere brev med vekt inntil 50 gram nå er fjernet.

Plastposeforbruk må ned 80 prosent

I dag bruker en gjennomsnittsnordmann 200 plastposer i året. Et EU-vedtak krever at tallet reduseres til 90 innen 2019 og igjen halveres til kun 40 i 2025, ifølge Dagens Næringsliv

Kjell Ivar Bache, daglig leder i Biobag-konsernet som produserer miljøvennlige poser, mener det ikke er noen vei utenom forbud eller avgifter for å få ned forbruket av plastposer her i landet.

Fortsatt stor arbeidsinnvandring

Mer enn 10 000 utenlandske arbeidere har kommet til Norge første kvartal i år. Det inkluderer både EØS-borgere og personer fra land utenfor Europa, viser en oversikt fra Utlendingsdirektoratet. Sammenlignet med første kvartal i fjor er dette en nedgang på 19 prosent.

Ifølge disse tallene er det kommet 2234 personer fra land utenfor EØS-området for å arbeide i Norge. De fleste skal jobbe som faglærte eller sesongarbeidere. De kommer i stor grad fra Vietnam (409), India (397) og Ukraina (147). I samme periode har det kommet 7015 EØS-borgere. Her er de største landene Polen (2491), Litauen (1222) og Romania (505).

Grenseløst arbeidsliv

Man logger seg ikke av jobben. Med smarttelefonen er man alltid tilgjengelig, enten man er i bursdag, på møte i borettslaget eller på fjelltur. Faktisk er det småbarnsfedre i byene som er mest til stede for jobben på fritida.

Av: Marit Bendz

Firmaer blir internasjonale. Arbeidsdagen er grenseløs. Fast jobb er ingen selvfølge, og det er kamp om kundene. Frilansere erstatter tidligere faste medarbeidere. Man stiller opp for sjefen, for kundene, for elever og studenter. Seks av ti mannlige sjefer forventer at ansatte svarer på jobbtelefoner og e-poster utenom normal arbeidstid. Smarttelefonen følger oss slik George Orwell beskrev i sin dystopiske roman «Tankepolitiet» fra 1984.

Jobb spiser hjem og omvendt

Statistisk sentralbyrås (SSB) levekårsundersøkelse om arbeidsmiljø fra 2013 viser at grensene mellom arbeid og fritid viskes ut. Er du en mann midt i yrkeslivet med små barn og bor i en større by, er sjansene størst for at du blir oppringt i forbindelse med jobben, at du sjekker og svarer på e-post, også utenfor arbeidstiden. Er du i tillegg enslig forsørger, kan du oppleve at jobben ofte forstyrrer hjemmelivet. Likevel sier de fleste at de får nok hvile og avkobling mellom arbeidsdagene. 92 prosent av dem som daglig tar med seg jobben hjem, er fornøyde med jobben sin.

” *Det er forskjell på å selge tid og å selge seg selv, og den ansatte vil stadig lure på om man leverer god nok kvalitet og om man er god nok.*

Professor Hans Christian Sørhaug mener at det både er bra og farlig at grensene mellom jobb og fritid viskes ut. – Flexibiliteten gjør at man kan tilpasse jobben til hjemmet, og omvendt. Man kan ta ut mer ferie. Samtidig blir det lett til at jobben invaderer fritiden og en større grad av selvpåført tvang, der ordet «nok» ikke finnes. «Svart fritid» er et godt, dansk uttrykk som også forteller om hvordan det private invaderer jobben,

sier han. Hvem betaler ikke av og til regninger og gjør andre private ærend i arbeidstiden?

Nok-punktet

Arbeidslivsekspertene er stort sett enige om at denne konstante tilstedeværelsen ikke er sunn. Pusterommene forsvinner. Folk kommer ikke oppladet og uthvilt hjem etter ferien. I en spørreundersøkelse InFact har utført for Dagens IT, svarer én av fem norske arbeidstakere at de regner med å måtte jobbe mens de har ferie. 11,7 prosent sier de planlegger arbeid fra feriestedet. Mange jobber mens de reiser kollektivt til jobben, og svært ofte teller ikke dette som reell arbeidstid.

– Det er forskjell på å selge tid og å selge seg selv, og den ansatte vil stadig lure på

om man leverer god nok kvalitet og om man er god nok. Du får ikke frihet gratis, sier Sørhaug.

Gunhild B. Larsen er daglig leder i en barnehage, og har funnet sin egen metode.

– Den beste måten å ikke ta med seg jobben hjem på, er å ha mye å gjøre hjemme, sier tobarnsmoren. Hun mener det er viktig å gjøre seg ferdig med jobben når man er på jobb og tenke at nok er bra nok, det trenger ikke være best hele tiden. Da hjelper det å ha unger, kjøkkenhage og dyr som trenger stell og omsorg, ler hun.

Fra arbeidstid til resultat

Unge mennesker som flyter rundt i ulike engasjementer og vikariater ser

ikke poenget med å organisere seg. Fagforeningene står i fare for å bli medlemsklubber for den middelaldrende middelklassen. Individualismen tar over for den kollektive tanken om at alle skal med. Det samme gjelder arbeidsmarkedet. Prosjektstillinger blir mer regelen enn unntaket.

Sjefen kan ikke kreve at du alltid er pålogget, men du vil gjøre en god jobb. Eller kanskje har du har gjort deg uunnværlig? Denne utviklingen har skjedd langsomt og umerkelig. Sørhaug tror fagforeninger har vanskelig for å ta innover seg at det er slutt på å måle arbeid i tid. – Hele forhandlings-systemet er bygd på arbeidstid, men dette gjelder ikke lenger for en hel rekke yrker. Det er kvaliteten på det man leverer som teller, sier han.

Selvpålagt pålogging

Universitetslektor Kristian A. Bjørkelo er ungkar og barnløs. I tillegg er han frilansskribent og foredragsholder på si, og konstant online. – Jeg er alltid tilgjengelig for studentene mine, oppdragsgivere

og andre. Men eventuelle småting som ikke haster blir utsatt til første arbeidsdag. Jeg har eneansvar, og det er ikke mye jeg kan dytte over på andre, forteller han til Parat-bladet.

Den evige strømmen av arbeidsoppgaver og oppdrag gjør det vanskelig å ta seg skikkelig fri, noe Bjørkelo savner. – Også en universitetslektor trenger å legge beina på bordet og være sammen med venner i ny og ne.

Press fra oven

Arbeidsmiljøloven gir deg rett på elleve timers sammenhengende fri per døgn. Når informasjonsteknologien gir folk større frihet, vil det som regel si at man jobber mer, og at mye av dette arbeidet verken blir registrert eller betalt.

44 prosent av norske ledere forventer at ansatte tar telefonen og svarer på e-post utenom den normale arbeidstiden, viser

en arbeidsgiverundersøkelse gjennomført av Respons Analyse for Norges ingeniør- og teknologorganisasjon (NITO). Det er store forskjeller mellom menn og kvinner. 58 prosent av mannlige ledere sier at de ansatte bør være tilgjengelig utenfor jobben, men bare 25 prosent av kvinnene. Forventningene om fritidsjobbing er dessuten en god del høyere i privat enn i offentlig sektor, med 52 mot 30 prosent.

Fleksibel fordel

For mange er den nye fleksibiliteten et gode. Selv om man må jobbe mer i perioder, kan man avspasere og ta lange ferier innimellom. Mange setter pris på det.

Omtrent en halv million nordmenn er sysselsatt i bedrifter med under fem ansatte, mange arbeider alene som frilansere. Jorunn Seim er oversetter og selvstendig næringsdrivende. Hun er gift og har tvillinger på tre år. Hun er svært ofte pålogget fordi hun ønsker å yte god kundeservice, det er det hun lever av. – Som frilanser benytter jeg meg av fleksibiliteten i hverdagen, sier hun til Parat-bladet.

De fleste skandinaviske kundene forstår at hun ikke alltid er tilgjengelig, men i andre deler av verden gjør man ikke det. – De har en annen arbeidskultur, der det er en selvfølge at du alltid er til stede, sier hun.

Det er ingen krise dersom en kunde skulle droppe henne fordi hun ikke svarer utenom vanlig arbeidstid. Men hvis hun hadde jobbet i et firma som gikk glipp av en kunde, ville hun tatt det tyngre. – I perioder med få oppdrag har jeg en tendens til å sitte litt panisk med smarttelefonen konstant i hånden, innrømmer hun.

Kilder: Fafo, SSB, arbeidslivet.no, aftenposten.no, dn.no, e24.no og nito.no.

Lønn i stat og kommune

Lønnsoppgjøret for stat og kommune er avsluttet med et resultat som ligger nær det som ble oppnådd for de privatansatte. Staten fikk en ramme på i overkant av 2,7 prosent. Kommuneansatte fikk omtrent 3,2 prosent, dette som følge av et nytt garantisystem fra 1. mai 2015.

Av: Trygve Bergsland

Lavtlønnede og ansatte i apotek har ifølge forhandlingssjef i Parat, Turid Svendsen, kommet godt ut av årets lønnsoppgjør. – Med noen få unntak er årets oppgjør langt på vei et nulloppgjør, noe som bør gjøre norske ansatte mer konkurranse-dyktige og som bør bidra til at vi opprettholder en høy grad av sysselsetting i Norge, sier Svendsen.

Statsansatte

Parats forhandler for statsansatte, Odd Jenvin, sier de har oppnådd en ramme på i overkant av 2,7 prosent.

– Resultatet i staten er at alle i lønnstrinn 19 til 39 får et generelt tillegg på 700 kroner, og de med lønnstrinn fra 40 til 101 får 0,19 prosent lønnstillegg. Samlet gir dette en ramme på i overkant av 2,7 prosent og tilleggene gis med virkning fra 1. mai i år, sier Jenvin, som legger til at eventuelle lokale forhandlinger først skal være avsluttet 31. oktober i år.

Kommuneansatte

Gerd Bang-Johansen og Bjørn-Are Sæther i Parat har forhandlet på vegne av de kommuneansatte i KS, der lønnsrammen endte på 3,2 prosent og dermed over det

som er oppnådd i frontfaget og senere i staten.

– Årsaken er at det under fjorårets oppgjør ble innført et nytt lønssystem fra 2015, og vi har vært enige om å bruke penger på å tilpasse det nye systemet der lønnstilleggene varierer mellom stillingsgrupper og ansiennitet, sier Sæther, som henviser den enkelte til å sjekke egen lønnstabell for å finne ny lønn for 2015, se parat.com.

Oslo kommune

Ansatte i Oslo kommune forhandler uavhengig av de andre kommunene i Norge og endte i årets oppgjør, ifølge forhandlingsleder for YS, Elisabeth Rasmussen, med en ramme på 2,7 prosent.

– Ansatte i Oslo kommune i lønnstrinn 1 til 23 har fått et tillegg på 6500 kroner. For ansatte i lønnstrinnene fra 24 til 80 er det gitt et tillegg på 1,66 prosent, sier Rasmussen.

Apotekansatte

I sentrale forhandlinger med Virke har ansatte i Apotek1, Boots og ikke-kjedede apotek fått et sentralt lønnstillegg for lavtlønnede på 1,75 kroner i timen, noe som er innenfor en ramme på 2,7 prosent.

Det er i tillegg ført lokale forhandlinger for Farmasiforbundets medlemmer på kjedenivå og ansatte i Vitusapotekene får et generelt kronetillegg på 5350 kroner inklusive sentralt lavtlønnsstillegg. I tillegg er det avsatt 1,2 prosent til individuell fordeling. I snitt utgjør økningen ca. 5,20 kroner i timen.

Apotek 1-ansatte får et generelt tillegg på 3,25 kroner per time i tillegg til det generelle lavtlønnsstillegget på 1,75 kroner som ble gitt sentralt. Totalt gir dette en økning på ca. 5 kroner i timen, noe som skal utgjøre 9360 kroner i året.

Boots-ansatte får et generelt tillegg på 3 kroner timen i tillegg til det generelle lavtlønnsstillegget på 1,75 kroner som ble gitt sentralt. Totalt gir dette en økning på ca. 4,75 kroner i timen, noe som skal utgjøre 8892 kroner i året.

Tannhelsesekretærer i privat sektor

Når bladet går i trykken er ikke mønsteravtalen for tannhelsesekretærene ferdigforhandlet, noe som er forventet avsluttet 18. juni. De endringene man blir enige om vil gjøres gjeldende fra 1. mai 2015.

En enklere pensjonsfremtid

Dagens arbeidstakere vil ikke få en garantert prosentandel av lønn i pensjon, men får til gjengjeld et pensjonssystem som er enklere å forstå. Arbeidsgiver innbetaler fortløpende til en konto du har innsyn i og som inneholder pengene du skal leve av som pensjonist.

Av: Trygve Bergsland

Historisk har de fleste arbeidstakere i private virksomheter hatt en form for ytelsespensjon. Dette har ifølge administrerende direktør i Norwegian Insurance Partner, Geir Tore Nygaard,

vært en forutsigbar ordning for arbeidstakerne som har fått en garantert prosentandel av lønn som pensjon, men svært problematisk for norske arbeidsgivere.

– Ytelsespensjon er en svært uforutsigbar kostnad for arbeidsgiver og har blitt spesielt dyr de siste årene på grunn av det lave rentenivået. Ved å gå over på innskudds- eller hybridpensjon kan

arbeidsgiver spare 40 til 45 prosent pensjonskostnader hvert år, i tillegg til at de slipper å regnskapsføre fremtidige pensjonsforpliktelser i balansen, sier Nygaard.

Han viser til at disse fremtidige forpliktelsene for mange virksomheter har gått hardt ut over egenkapitalen, noe som igjen skaper problemer for lån i banker og fremtidige investeringer.

” *I en innskuddsordning er det innbetalt beløp pluss avkastning som er lik utbetalingen som pensjonist*

Parats pensjonsekspert og advokat, Andreas Moen, forklarer problemene som har oppstått i bedriftene.

– Tidligere høye renter gjorde at ytelsespensjon nesten var selvfinansierende for bedriftene. I dag er realitetene helt annerledes og vi har vært inne i en lang periode med fallende renter kombinert med økt levealder. Bedriftene må kompensere for tapte renteinntekter i tillegg til å betale pensjon for den enkelte i flere år. Ytelsespensjon har derfor blitt for tung å bære for svært mange arbeidsgivere, og de er derfor nødt til å avvikle ordningen for å overleve i fremtiden, sier Moen.

Antall arbeidstakere som har ytelsespensjon er ifølge Moen redusert med flere hundre tusen de siste årene og han mener de fleste arbeidstakere må være forberedt på at denne ordningen nærmest vil være helt borte om noen år.

Innskuddspensjon

Innskuddspensjon er ifølge Moen den ordningen de fleste bedrifter har valgt til å erstatte ytelsespensjon.

– Innskuddspensjon og ytelsespensjon har siden kravet om å ha en tjenestepensjon kom i 2006, vært de to eneste pensjonsalternativene for norske bedrifter,

ordninger som på mange måter ligger i hvert sitt ytterpunkt. I en ytelsespensjon har arbeidsgiver og forvaltningsselskapet all risiko, mens arbeidstakeren har all risiko i en innskuddsordning, sier Moen.

Nygaard sier at arbeidstakere som går inn i en innskuddsordning må være klar over at de ikke får noen garanti for hvor stor andel av lønnen de vil motta som pensjonister.

– I en innskuddsordning er det innbetalt beløp pluss avkastning som er lik utbetalingen som pensjonist, sier han.

Hybridpensjon

1. januar 2014 ble det lovfestet en ny pensjonsordning som for de fleste arbeidstakere vil gi en høyere pensjonsutbetaling. – Denne løsningen blir kalt hybridpensjon og er gjennomgående en mer fordelaktig løsning for arbeidstakere sammenlignet med innskuddspensjon. En hybridpensjon vil i praksis kunne gi nærmere 20 prosent høyere pensjonsutbetaling uten økte kostnader for arbeidsgiver. En viktig årsak til dette er det man kaller «dødelighetsarv», som betyr at alle pensjonspengene blir værende i forvaltningsselskapet og til enhver tid fordeles på de som lever og har krav på pensjonsutbetaling, sier Moen.

I en innskuddsordning eier ifølge Moen den enkelte selv de oppsparte pensjonspengene.

– For arbeidstakere som har innskuddspensjon vil gjenstående pensjonsbeløp ved død bli utbetalt til arvingene med et årlig beløp. I en hybridpensjon utbetales det ikke penger som arv, men pengene blir derimot stående i pensjonsordningen og er årsaken til at denne pensjonsordningen gir mer penger til de som er medlemmer av pensjonsordningen, sier han.

Moen mener hybridpensjon bør være aktuelt for arbeidsgivere som går fra en offentlig tjenestepensjon.

– Et eksempel på dette er privatisering av offentlige virksomheter. Ordningen bør absolutt også være interessant for arbeidsgivere som har en innskuddsordning, men

*Geir Tore Nygaard
Foto: Norwegian
Insurance Partner.*

som ønsker å gi sine ansatte et bedre pensjonstilbud, sier han.

Nygaard sier konsekvensene for bedriftene er like gunstig med en hybridpensjon som en innskuddspensjon.

– Det er kun i bedrifter med ytelsespensjon at selskapet må balanseføre fremtidige pensjonsforpliktelser. Både innskudds- og hybridpensjonsordninger fører til at selskapet slipper å kostnadsføre fremtidige forpliktelser. Virksomheten er kun forpliktet til å betale en avtalt årlig prosentandel av lønn, sier han.

Ulike former for innbetaling

Årlig innbetaling fra arbeidsgiver til en pensjonsordning må etter loven være minst to prosent av lønn som er høyere enn én ganger folketrygdens grunnbeløp (fra 1. mai i år er dette beløpet 90 068 kroner, men blir justert årlig, red.anm.). – Loven omfatter alle norske arbeidstakere i private virksomheter som er fylt 20 år og som minimum har en 20 prosent stilling. Rammene for innskudd er de samme i innskudds- og hybridpensjonsordningene og innskuddet beregnes som en prosentandel av lønn. Hovedregelen er at all skattepliktig inntekt regnes som lønn, sier Moen.

Selv om minimumsinnbetalingen er to prosent av lønn, er det ifølge Moen fullt mulig å avtale en høyere pensjonsinnbetaling.

– Maksimal innbetaling fra arbeidsgiver er 7 prosent av lønn opp til 7,1 G (639 000 i lønn). For lønn over dette og opp til 12 G (1 080 000 i lønn) er maksimal innbetaling etter loven 25,1 prosent av lønn, sier Moen.

■ HYBRIDPENSJON

Årsaken til at det er tillatt med en høyere innbetaling for høytlønnede, er ifølge Moen at disse ikke mottar alderspensjon fra folketrygden på beløp over 7,1 G.

– Som man ser er innskudds- og hybridpensjon i praksis spareordninger der innbetalt beløp i tillegg til avkastning (i form av renter eller aksjegevinster) er det beløpet man har til disposisjon ved oppnådd pensjonsalder. Arbeidstakerne kan starte uttak av pensjonspengene fra fylte 62 år, sier Moen.

Moen gjør oppmerksom på at det er to forhold knyttet til arvespørsmål, administrasjons- og forvaltningskostnader som skiller innskudd og hybridpensjon fra hverandre, noe han kommenterer under punktet som gjelder garantier.

Pensjonsutbetalingen kan være begrenset i tid

Ifølge Nygaard har man livsvarig krav på pensjon fra folketrygden, men det kan være andre bestemmelser knyttet til innskudds- og hybridpensjon.

– Innskudds- og hybridpensjon kan gjelde i et begrenset antall år, for eksempel frem til fylte 80 år. Over hvor mange år pensjonen skal utbetales, bestemmes i innskuddspensjonsordninger av arbeidstaker og i hybridordninger av arbeidsgiver, men det er ingenting i veien for å avtale livsvarig utbetaling, sier Nygaard.

Han gjør oppmerksom på at forlenget utbetalingstid vil kunne føre til økte kostnader og reduserte årlige utbetalinger.

– Med utgangspunkt i den samme årlige innbetalingen til pensjonsordningen, vil beløpet du årlig mottar som pensjonist være høyere dersom det skal fordeles på få år kontra livstid. På samme måte vil kostnadene variere alt etter som hvor mange år pensjonsutbetalingen skal fordeles over, sier Nygaard.

Kostnader kvinner kontra menn

I hybridpensjon må arbeidsgiver innbetale et høyere beløp for kvinnelige ansatte enn for mannlige ansatte, mens innbetalingen vil være lik i en innskuddspensjonsordning.

– Kvinner lever statistisk sett lenger enn menn og pensjonskostnaden for kvinnelige ansatte er derfor høyere enn for menn når begge skal ha lik utbetaling av årlig pensjon. Dersom det avtales livsvarig pensjonsutbetaling vil tilleggs-kostnaden for kvinner være 15,3 prosent, mens den kun vil være 1,2 prosent dersom det avtales pensjonsutbetaling frem til fylte 80 år, sier Nygaard.

Ifølge Moen vil tillegget for kvinner ikke begrenses av maksimalsatsene på henholdsvis 7,1 G og 25,1 G.

” *En 0-garanti sikrer at man ikke får negativ avkastning på pengene.*

Garantier

Det er for arbeidsgiver mulig å betale for garantier knyttet til innbetalt beløp både i innskudds- og hybridpensjonsløsninger, men det er ifølge Moen mest vanlig med garantier knyttet til hybridpensjon.

– En 0-garanti sikrer at man ikke får negativ avkastning på pengene, men at arbeidstaker får minimum det innbetalte beløp som pensjonsutbetaling. En slik garanti har en kostnad for arbeidsgiver og vil sannsynligvis føre til at det selskapet som forvalter pengene tar lav risiko og at avkastningen på innbetalt beløp dermed vil bli lavere sammenlignet med en mer aktiv forvaltningsstrategi, sier Moen.

Nygaard tror de fleste private bedrifter vil velge investeringsvalg fremfor 0-garantien.

– Jeg tror offentlige virksomheter vil velge 0-garanti. Årsaken er at det er flere i offentlig sektor som søker en høyere grad av sikkerhet sammenlignet med ansatte i det private næringsliv, sier han.

Det er ifølge Nygaard arbeidsgiver som bestemmer om det skal være investeringsvalg eller 0-garanti knyttet til pensjonsordningen, og valget må være det samme for samtlige arbeidstakere.

– Dersom man velger investeringsvalg i opptjeningstiden, uansett risikoprofil, faller 0-garantien vanligvis bort. Vi vil normalt anbefale investeringsvalg basert på historisk utvikling av finans- og aksjemarkedet som over tid har vært positivt, sier Nygaard.

Moen sier at de fleste innskuddsordninger har individuelle investeringsvalg.

– Individuelle investeringsvalg gjør at du selv kan bestemme hvor stor andel du vil spare i aksjer og hvor stor andel du vil spare i obligasjoner. Yngre arbeidstakere bør normalt ta større risiko enn eldre arbeidstakere basert på historisk utvikling i aksjemarkedet. Selv om høyere risiko vanligvis gir større avkastning over lang tid, skal man ikke glemme muligheten for at dette også kan gi tap, sier Moen.

Økning lik lønnsutvikling

Nygaard sier det er mulig å kombinere en 0-garanti med en årlig økning av innbetalingen lik alminnelig lønnsvekst i samfunnet, alternativt lik den gjennomsnittlige lønnsutviklingen blant arbeidsgivers ansatte.

– Igjen kan man ikke kombinere en slik løsning med investeringsvalg og i praksis må bedriften i disse tilfellene regne med å dekke den årlige differansen mellom null og den generelle lønnsutviklingen hvert enkelt år med økte innbetalinger, sier han.

Administrasjons- og forvaltningskostnader

En årsak til at hybridpensjon gir høyere utbetaling sammenlignet med innskuddspensjon, er ifølge Nygaard forskjellen i måten administrasjons- og forvaltningskostnader håndteres.

– Alle administrasjons- og forvaltningskostnader er dekket opp og innbetalt fra arbeidsgiver for arbeidstakere med hybridpensjon. De som har innskuddspensjon må derimot selv dekke denne type kostnader fra det tidspunkt man begynner å ta ut pensjon eller blir utmeldt av pensjonsordningen, sier Nygaard.

Han sier administrasjons- og forvaltningskostnader øker dramatisk for

arbeidstakere som har innskuddspensjon fra det tidspunkt pensjonsutbetalingen starter.

– Årsaken er at den enkelte arbeidstaker fra dette tidspunktet selv overtar ansvaret for pensjonspengene og forvaltningsselskapet legger en mye større del av kostnadene over på den enkelte kunde. Denne kostnaden kan utgjøre så mye som fem prosent av pensjonskapitalen, sier Nygaard.

Han mener livsselskaper og forvaltningsselskaper ofte vil anbefale innskuddspensjon da denne ordningen gir dem høyere inntekter.

– Disse økte kostnadene for arbeidstaker kommer først til syne den dagen man starter å ta ut pensjon og selv må betale administrasjons- og forvaltningskostnader. Sammenlignet med bedriftens kostnader øker den individuelle kostnaden med to til fire ganger fra den dagen utbetalingen starter, sier Nygaard.

Arv og dødelighetsarv

Gjenstående pensjonspenger ved død i en innskuddspensjon utbetales til arbeidstakers arvinger, mens for arbeidstakere med hybridpensjon blir pengene værende i ordningen.

– En hybridpensjon gir ikke noen utbetaling til arvinger den dagen arbeidstakeren dør. Til gjengjeld får alle pensjonsmottakere dele de pengene som er innbetalt, og det er den viktigste årsaken til at denne pensjonsordningen gir vesentlig høyere årlig pensjonsutbetaling sammenlignet med innskuddspensjon, sier Nygaard, som regner med at dette arveelementet alene utgjør nær 15 prosent høyere årlig utbetaling for alle som er med i ordningen.

Moen mener at de som er opptatt av arv bør tegne egen forsikring eller sikre arvingene på andre måter fremfor at de selv har en pensjonsordning med lavere årlig utbetaling.

Avslutning

Moen sier Parat anbefaler hybridløsningen og råder tillitsvalgte til å forhandle frem denne pensjonsordningen med sine arbeidsgivere.

– Vi er klar over at det er innskuddsordningen som stort sett markedsføres hos de største pensjonsleverandørene og hos de fleste konsulent-selskapene, men vi tror hybridløsningen vil øke i omfang i tiden fremover, sier han.

Nygaard gir full tilslutning til Moens råd om å velge hybridpensjon.

– Det er i dag kun to livsselskaper i Norge som tilbyr hybridpensjon, Sparebank 1 og Storebrand, mens nær samtlige forvaltningsselskaper tilbyr løsninger for innskuddspensjon. Årsaken er mangel på etterspørsel etter hybridpensjon og etter min mening manglende kunnskap blant bedrifter og arbeidstakere på dette området, sier Nygaard.

«Fortsatt drift her er en viktig sak, ikke bare lokalt, men for Norge.»

Ansatte overtar pillefabrikk

Da japanske Takeda bestemte at fabrikkene i Elverum skulle legges ned, tok ordføreren og de ansatte grep. Parat-tillitsvalgt Anne Simensen ser for seg en spennende fremtid for lokalsamfunnet og store muligheter for flere ansatte.

Av: Vetle Daler

Beskjeden kom 5. februar 2013. Den over 40 år gamle Nycomed-fabrikk, på folkemunne kalt «pillefabrikken», skulle legges ned. Den japanske eieren Takeda

ville redusere antall produksjonssteder rundt om i verden, og Elverum var ett av stedene som ble rammet til tross for at fabrikkene gikk med store overskudd.

Nedleggelse til tross for lønnsomhet
Tillitsvalgt for Parats medlemmer ved fabrikkene, Anne Simensen, forsto allerede da hun så oppslaget om allmøte at her var det noe som ikke var helt bra. – Mange trodde det var reduksjon av produksjonen og kanskje nedbemanning som var tema, men så viste det seg at det handlet om total nedleggelse. Det var ikke i våre tanker at hele fabrikkene skulle legges ned. Da bedriftshelsetjenesten dukket opp rett

Parat-tillitsvalgt Anne Simensen trodde bedriften skulle varsle nedbemanning og ikke total nedleggelse.

før møtet skulle starte, tenkte vi at nå ryker vi, sier Simensen.

Direktør for Curida, Leif Rune Skymo, skal drive fabrikkene videre fra 1. juli.
– Fabrikkene har lenge vært Elverums største private arbeidsplass og har levert topp kvalitet i alle år. Vi har et godt rykte internasjonalt og produksjonen gikk faktisk opp etter nedleggingsvedtaket. Fabrikkene har aldri gått så bra, sier Skymo.

Ansatte tar over produksjonen

Skymo sier det ikke var noe de kunne gjøre med beslutningen Takeda fattet i 2013.
– Avgjørelsen om nedleggelse ble tatt sentralt i konsernledelsen, men her

begynner også den gode historien. Da beslutningen ble kjent, var ordføreren raskt på banen og sa at her skal det ikke legges ned noen fabrikk. Mantraet var «her ser vi muligheter», sier han som skal drive fabrikkene videre under nye eiere.

” *Curida skal bli et nasjonalt senter for industrialisering av medisinsk innovasjon.*

Simensen er i dag en av 50 ansatte som får være med videre nå i startfasen.
– Ordføreren ba faktisk om et møte med oss tillitsvalgte allerede dagen etter

Direktør for Curida, Leif Rune Skymo og Parat-tillitsvalgt Anne Simensen.

Simensen har noen spennende og hektiske uker foran seg der mye skal på plass.

vedtaket om nedleggelse kom, og han har fulgt oss opp utrolig bra, sier hun.

På tidspunktet beslutningen om nedleggelse av fabrikkene ble tatt, var det nesten 200 ansatte i produksjon og administrasjon. Med ordfører Erik Hanstad i spissen ble det ifølge Skymo raskt tatt et initiativ til å fortsette driften ved fabrikkene.

– De ansatte har etablert Strandmoen Næringsutvikling, der 107 av 122 aksjonærer er tidligere ansatte ved bedriften, sier Skymo.

Nasjonalt senter for medisinsk industri

Strandmoen Næringsutvikling skal eie fabrikkene, men det er selskapet Curida

Det er ifølge Anne Simensen satt av penger til utdanningsfond med inntil 25 000 kroner for ansatte som ikke har beholdt jobben. Hun håper imidlertid oppstarten skal gå bra slik at flere av kollegaene snart kan komme tilbake

som skal stå for driften der Leif Rune Skymoen er daglig leder. Curida ble etablert tidligere i år og 1. juli tar det nye selskapet over driften.

– Vi har fått på plass finansiering, nødvendige godkjenninger, bemanning og har overtatt mye av utstyret i fabrikk og er klare til å starte produksjonen igjen i juli, sier Skymoen som starter jobben sammen med 50 av de tidligere ansatte.

Selv om det er færre enn tidligere, ber Skymoen oss være klar over at utgangspunktet var null, og at realiteten er at det nå er skapt minst 50 arbeidsplasser.

– Fabrikk skal drive kontraktsproduksjon, og skal ikke produsere egne merkevarer. Vi har allerede landet noen avtaler, og har et godt grunnlag for drift. Vår visjon er at Curida skal bli et nasjonalt senter for industrialisering av medisinsk innovasjon, sier Skymoen.

Han mener Norge trenger den kompetansen og infrastrukturen som ligger på Elverum, og at den er nødvendig for at vi her i landet skal lykkes med å bygge en god og sterk helseindustri.

– Vi kan ta del i det nasjonale ansvaret og timingen er riktig. I Norge begynner det å bli mange små oppstartselskaper som utvikler legemidler, de skal få komme hit og bruke vår industrikompetanse, noe som vil bety flere arbeidsplasser for Norge, sier Skymoen.

Entusiastiske ansatte

Curida-direktøren er full av lovord om Takeda og de ansatte ved fabrikk.

– Takeda har vært veldig samarbeidsvillige og bedriftens ansatte preges av en enorm stå-på-vilje og entusiasme. Selv i nedleggingsfasen har folk levert så til de grader. De ansatte har gjort en fantastisk innsats, sier han.

Administrerende direktør i Takeda Nycomed i Norge, Bjørn Lie, sier han er imponert over den innsatsen og det engasjementet medarbeidere i Elverum har vist.

– Dette engasjementet har vært nyttig for å etablere Curida, men det har også vært viktig i forbindelse med Takedas flytting av produksjonen til Polen og Tyskland samtidig som fabrikk i Elverum fortsatt har levert produkter til mange markeder og samarbeidspartnere. Takedas bidrag, eller gjenytelse, er å selge eiendommen og produksjonsutstyr til betingelser som gjør det enklere å starte ny virksomhet, sier Lie.

Ryddig prosess fra Takeda

Simensen sier de ansatte i forbindelse med ny produksjonsoppstart har noen spennende og hektiske uker foran seg.

” Ordføreren ba om et møte med oss tillitsvalgte allerede dagen etter vedtaket om nedleggelse og har fulgt oss opp utrolig bra.

Curida

- Nyetablert driftsselskap som overtar Takeda Nycomeds fabrikk i Elverum 1. juli.
- 122 aksjonærer, hvorav 107 er nåværende eller tidligere ansatte ved fabrikk.
- Skal være et nasjonalt senter for industrialisering av medisinsk innovasjon.
- Skal drive kontraktsproduksjon av flytende legemidler og næringsmidler.
- 50 av nærmere 200 ansatte blir med videre i første omgang, målet er å utvide med flere ansatte senere.

– Det er mye som skal på plass, men folk synes dette er morsomt å være med på. Dessverre får ikke alle være med videre, sier hun.

Den Parat-tillitsvalgte sier det for noen var krise da oppsigelsene kom.
– Det er mange ektepar her som var redde for at begge skulle bli arbeidsledige. Det er ikke flust av arbeidsplasser her i Elverum. Noen har fått ny jobb, men mange er blitt arbeidsledige og flere håper å kunne komme tilbake hit, sier Simensen.

Hun beskriver nedbemanningsprosessen og avviklingen av Takedas virksomhet som ryddig.

– Vi tillitsvalgte har vært med hele veien og vi har fremforhandlet gode sluttpakker. Det er også satt av penger til utdanningsfond med inntil 25 000

kroner per ansatt. I tillegg har alle fått tilbud om økonomisk veiledning og karriereveiledning. Jeg tror folk er forholdsvis godt fornøyd tross alt, sier Simensen.

Simensen innrømmer samtidig at det til tider har vært tøft.

– Det har vært dager som ikke har vært like morsomme, men vi har beholdt et godt arbeidsmiljø, og det er viktig. Dessuten har vi mye å gjøre og det føles uvirkelig at fabrikk skal legges ned i sin nåværende form. Folk har nok ikke innsett at de måtte slutte før de fikk oppsigelsen i hånda. Det var tøft for mange. Det har derfor vært noen tunge stunder. For meg personlig er det selvfølgelig en stor lettelse å bli spurt om å bli med videre, sier hun, og legger til at det blir arbeidsomt, men spennende i tiden fremover.

Statsministerbesøk

Onsdag 1. juli blir det fest i Elverum. Da kommer statsminister Erna Solberg, Innovasjon Norge-direktør Anita Krohn Traaeth og direktør for Norges forskningsråd, Arvid Hallèn for å gjenåpne fabrikk.

– Det sier litt om viktigheten av at det fortsatt skal være produksjon her at statsministeren sier ja til å åpne, sier Simensen.

Skymoen er enig i at det er en stor anerkjennelse for Elverum og de ansatte at statsministeren kommer.

– Gjestelista viser at fortsatt drift er en viktig sak, ikke bare lokalt, men for Norge. Vi skal skape industri av den gode helseforskningen her i landet, sier han.

Landsmøtet i november 2015

Parats landsmøte arrangeres på Gardermoen 20. og 21. november 2015. I tilknytning til landsmøtet arrangeres også Parat-konferansen torsdag 19. november samme sted. Påmelding og program sendes ut til tillitsvalgte tre måneder i forkant av landsmøtet.

Parats valgkomité ønsker forslag til kandidater

På landsmøtet i november er det valg, og medlemmene bestemmer selv hvem som skal få sentrale verv i Parat for den neste treårsperioden. Det skal velges leder, nestleder, fem styremedlemmer og fire vararepresentanter til styret. Det skal også velges kontrollutvalg som består av leder, tre medlemmer og to varamedlemmer.

Valgkomiteen ønsker å motta forslag til kandidater senest 25. september. Forslag bes sendt til valgkomite@parat.com. Foreslåtte kandidater skal være forespurt og ha sagt seg villige til å ta på seg de aktuelle vervene.

Husk endringer i arbeidsmiljøloven fra 1. juli

Endringene gjelder blant annet: Ny, generell adgang til midlertidig ansettelse i tolv måneder. Arbeidsgiver får en karantene hvis arbeidsforholdet ikke videreføres.

«Fireårsregelen» reduseres til tre år for sammenhengende ansettelser i vikariat eller på generelt grunnlag. Den nye treårsregelen gjelder kun for arbeidsavtaler som inngås etter 1. juli i år.

Grensene for gjennomsnittsberegning av den daglige alminnelige arbeidstid økes, og det kan jobbes flere søndager og helgedager etter hverandre. Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet får adgang til å gi dispensasjon til langturnuser og andre arbeidstidsordninger for helse- og omsorgsarbeid, vakt og overvåkning og visse pendlersituasjoner. Arbeidsmiljølovens aldersgrense heves fra 70 til 72 år. Samtidig innføres en nedre grense på 70 år for bedriftsinterne aldersgrenser.

TV-aksjon om bevaring av regnskog

Årets TV-aksjon arrangeres søndag 18. oktober og pengene går til Regnskogfondet og arbeidet med å redde regnskog i Peru, Brasil, DR Kongo og på øya Ny-Guinea.

I forbindelse med TV-aksjonen tilbys grunnskoler og videregående skoler et gratis undervisningsopplegg.

Regionkonferanser og valg

I september arrangeres det regionkonferanser over hele landet, der det for hver region også skal velges fem tillitsvalgte og tre varamedlemmer. Regionmøtet kan behandle og oversende saker til landsmøtet som arrangeres i november.

Region vest, Bergen 3.-4. september
Region nord, Tromsø 7.-8. september
Region øst, Oslo 9.-10. september
Region midt, Trondheim 16.-17. september
Region sør, Kristiansand 23.-24. september

Aktuelle høstkurs

Det arrangeres en rekke kurs for tillitsvalgte høsten 2015, der man blant annet kan kurses i konflikthåndtering – kommunikasjon og juss som arrangeres 10.–12. november, og retorikkurs som arrangeres 26.–27. november. Se for øvrig parat.com for andre aktuelle kurs utover høsten.

Parats regions utvalg (RU)

■ RU region Nord:

Svanhild Meirud, Øst-Finnmark tingrett,
E-post: Svanhild.meirud@domstol.no.
Lars Raymond Holm, Luftfartstilsynet,
E-post: Lrh@caa.no.
Mona Johansen, Universitetet i Tromsø,
E-post: mona.johansen@uit.no
Bård Arntsen, Bodin Videregående skole,
E-post: barbodin@nfk.no.
Laila Volden Baraa, Widerøe ASA - Kabin -
Torp, E-post: lvbaraa@online.no.

■ RU region Midt:

Jannike Hanssen, Statens vegvesen,
E-post: Jannike.hanssen@vegvesen.no.
Siri Stinessen Finseth, Sykehuset Namsos,
E-post Siri.Finseth@helse-nordtrondelag.no.
Wenche Husby, Skaun Tannklinikk,
E-post: wenche.husby@stfk.no.
Marit Holstad Aasæther, Høgskolen i Volda
E-post: maritaa@hivolda.no
Anne Ingrid Haukø, Sykehuset i Namsos,
E-post: anningrid.hauko@hnt.no.

■ RU region Øst:

(Østfold, Hedmark, Oppland,
Oslo og Akershus):
Anne Lunderbye Wang, NAV Drift og
utvikling,
E-post: Anne.lunderbye.wang@nav.no.
Hilde Bjørklund, Cappelen Damm,
E-post: hilde.bjorklund@cappelendamm.no.

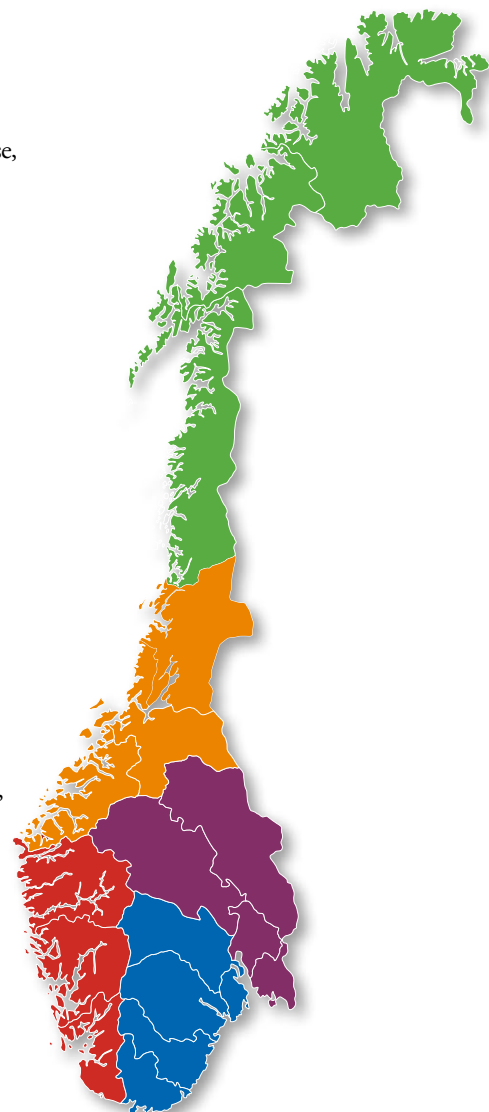
Gunn Inger Aasen, Schibsted A/S
E-post: gunn.inger.aasen@vg.no
Bente Iren Tollefsen Moen, Statens Pensjonskasse,
E-post: bente.iren.moen@spk.no.

RU region Vest:

Rune Skaar, Bergen Kommune,
E-post: rune.skaar@bergen.kommune.no.
■ May-Britt Rød, Norges Handelshøgskole,
E-post: may-britt.rod@nhh.no.
Raymond Log Bjørvik, Edda Distribusjon,
E-post: raymond.log.bjorvik@diivest.no.
Vidar Alfei, NAV
E-post: vidar.alfei@nav
Gro Nondal Buvik, Sognekraft AS,
E-post: gro.nondal.buvik@sognekraft.no.

RU region Sør:

Pål Hermann Seivaag, NAV,
E-post: paal.hermann.seivaag@nav.no.
■ Mari-Ann Bakkeland, Kongsberg kommune,
E-post: mariann.bakkeland@kongsberg.kommune.no
Nina Ødegård, Høgskolen i Buskerud,
E-post: nina.odegard@hibu.no.
Mona Steffensen, Byggmaker,
E-post: mona.steffensen@carlsenfritzo.no
Alrek Vedeler
E-post: vedeler@yahoo.no

Spørsmål til juridisk og forhandlingsavdelingen i Parat

Vi som gir svar i denne utgaven av Parat er:

Renate Messel Hegre
Forhandler

Thomas Lilloe,
Forhandler

Thore Eithun Helland
Advokat

Katrine Andresen Roald
Advokat

Alexander Iversen,
Forhandler

Lene Liknes Hansen
Advokatfullmektig

Har du spørsmål til juristene eller til forhandlingsavdelingen, kan du sende spørsmålene til trygve.bergslund@parat.com. Vi hjelper deg som medlem med alle typer problemstillinger knyttet til arbeidsforhold og tolkning av avtaleverket. Du kan også ta kontakt med oss når det er behov for skriftlig og muntlig rådgivning i forbindelse med omorganisering, nedbemanningsprosesser, ferie, arbeidstidsordninger, trygdespørsmål og lignende.

Deling av verdier ved skilsmisse

Jeg er i ferd med å skille meg fra min mann etter tretten års turbulent ekteskap. Vi har tre barn og en stor enebolig som bare eies av min mann. Jeg har flere ganger prøvd å bli medeier i boligen, men han har nektet selv om jeg over år har brukt lønnen min på mat og klær til alle. Han sier det er han alene som har betjent huslånet. Hva skal jeg gjøre for å sikre meg egenkapital slik at jeg kan få kjøpt en bolig etter skilsmissen?

Julie

Svar: Spørsmålet er her om du kan være sameier av eneboligen uten at du står oppført i grunnboken som formell eier. En ektefelle kan etter langvarig og betydelig innsats i hjemmet oppnå det som kalles et «husmorsameie». Det vil si at ektefellen over tid opparbeider en sameierett i boligen som den andre ektefellen står som formell eier av.

En slik løsning er nå regulert i ekteskapsloven. I ditt tilfelle vil det trolig bli et spørsmål om du har bidratt så mye til hjemmet at mannen din har kunnet bruke

sin lønn på å nedbetale boliglånet.

I forbindelse med skilsmissen må du under det private skiftet av felleseiet gjøre krav på din del av eiendommen. Går ikke mannen din med på en slik løsning, bør du kreve offentlig skifte og løsning ved skiftetvist. Dessverre kan dette komme til å koste en del, da både du og mannen din vil trenge advokat, i tillegg til at tingretten vil oppnevne en advokat som bostyrer.

Thore

Feriepenger ved langvarig sykdom

Jeg er syk og kommer meg nok ikke tilbake i arbeid. Får jeg noen feriepenger i år?

Henriette

Svar: Du får sykepenger av NAV for de første 48 dagene du var sykemeldt. Deretter opparbeider du deg ikke feriepengerrettigheter under sykmelding med mindre det står noe annet i tariffavtalen din.

Dersom du hadde feriedager og feriepenger til gode da du ble sykemeldt, overføres disse automatisk fra år til år. Feriepengene kan ikke utbetales før du faktisk tar ut ferien. Du kan ta ferie selv om du er syk, men må melde fra til NAV slik at du ikke får sykepenger i ferieperioden. Dersom arbeidsforholdet avsluttes, kan eventuelle feriepenger fra arbeidsgiver utbetales.

Katrine

Betalt reisetid i staten

Avdelingen jeg jobber på har nylig flyttet. Jeg beholdt stillingen min, men jeg har fått mye lengre reisevei til jobb. Før brukte jeg 15 minutter tur/retur. Nå bruker jeg nesten to timer. Før flyttingen ble vi enige om at jeg skulle få regnet med økt reisetid i arbeidstiden, men nå sier arbeidsgiveren min at jeg bare får regnet med 30 minutter per dag. Er dette riktig?

Gabriel

Svar: Hvor mye av reisetiden som skal regnes med i slike tilfeller reguleres av «Særavtalen om bruk av virkemidler ved omstillinger i staten». Her er det kun økt reisetid utover 1,5 timer som kan avregnes i arbeidstid. Når du har fått økt reisetiden din med 1 time og 45 minutter, er det derfor kun 15 minutter av denne tiden som regnes med. Når arbeidsgiver tilbyr deg inntil 30 minutter per dag er dette mer enn hva som er regulert i særavtalen på dette punktet.

Alexander

Arbeidskontrakt

Jeg har begynt i ny jobb, men har ikke fått arbeidskontrakt. Kan jeg kreve det?

Sebastian

Svar: Ja. Skriftlig arbeidsavtale skal inngås i alle arbeidsforhold ifølge arbeidsmiljøloven paragraf 14-5. I arbeidsforhold som varer mer enn én måned, skal skriftlig avtale foreligge snarest mulig og senest en måned etter at arbeidsforholdet begynte. I arbeidsforhold med kortere varighet enn en måned, eller ved utleie av arbeidskraft, skal det umiddelbart inngås skriftlig arbeidsavtale.

Arbeidsavtalen skal inneholde opplysninger om forhold av vesentlig betydning i arbeidsforholdet som for eksempel partenes identitet, arbeidsplass, beskrivelse av stilling, varighet, prøvetid, lønn, arbeidstid og lignende. Det er arbeidsgiver som skal utforme et utkast til arbeidsavtale og arbeidstaker har rett til å få hjelp fra en tillitsvalgt eller annen representant både ved utarbeidelse og ved endringer i arbeidsavtale.

Lene

Ansiennitet og permisjon

Jeg har vært hjemme i to år i forbindelse med foreldrepermisjon og begynner i ny jobb ved Akershus universitetssykehus 1. august. I den forbindelse lurer jeg på om det året jeg har hatt permisjon uten lønn er ansiennitetsgivende og skal medregnes ved lønnsfastsettelse?

Mette

Svar: Ja, det skal det. I overenskomsten som gjelder for helseforetakene er det en egen bestemmelse som regulerer regler for lønnsansiennitet. Etter disse reglene skal fravær uten lønn i forbindelse med fødsel og adopsjon medregnes med inntil to års lønnsansiennitet.

Renate

Arbeidsklær og skatteplikt

Jeg får tilskudd av arbeidsgiver til klær jeg bruker på jobb. Er dette skattepliktig inntekt?

Elias

Svar: I utgangspunktet anses kostnader til klær som private kostnader og er derfor ikke fradragsberettiget selv om klerne brukes i jobb.

Unntaket er arbeidstøy som er lite egnet til privat bruk, slik som uniformer og verneklær. Spesielt arbeidstøy som blant annet benyttes av hygieniske årsaker innen helsetjenesten er også omfattet av unntaket.

Betaler arbeidsgiver for andre klær, er fordelene skattepliktig for den ansatte som naturalytelse, men det kan oppnås en skattefri fordel etter reglene for gaver.

Thomas

						XORD no	ILDSTED	KONTRA- HENT	ORDNE SENGEN	DUFTE	↓	SPISTE	VÅTROM	↓	KAN SPIKER VÆRE	PUGG- INGEN FØLTE	↓	BØKER					
						→						↓	PAPE- GØYEN BASE										
						M.NAVN BRUDD- STYKKE						LUKT RUTSJE- FERD											
						↖					MUNN- TAK FUKTIG LENDE						TRÅKK SISTE					KLIRRE	
						FELLES- SKAP																	
						IKKE NED- ERSTE	DEKNING GELE- TIL- BEHØRET					ÅKER- STYKKET ROM								DONERE DREV			
						↖											SNABEL- EN						
GJØN					VÅGET SLAG- STED								MARK FILER										
SINN										↓	BRENNE PUS- LING						TORPE- DERTE						
VINDET OPP	ETTER- SKRIFT	SE	TIL- LATER	FOR- MODER	↓	GOLF- UTTR.	MO- SJONS- IDRETT	ANLØPE FRYSE- VARE			RESPEKT SLEIP FISK												
↖						VOKSE PRØVE- EKSEM- PLAR				HELT GREIE KJÆR- LIGHET								LEGE					
BADE- ROMS- UTSTYR									RAMLE					HVILE- STED FÅ- MÆLTE									
RUS- MIDDEL	FOR FERDIG- HET				LEVER UTSKEI- ELSE			OSTEBY NORD- MANN			JORDET GLØTT						ØKSE- ELSKER- INNE BRATT						
↖			↓						←			←	BRYR SEG OM										
KINESER					PUNG- DYR				FORDYP- NING UNDER				PLAS- SERE REKRUT- TERER										
HISSES						ELV I FREM- GANG				GI FRYSER								BYEN					
PRON. GAMP			↓		AVTALE BÅTRIPE			INSEKT- ER BIBEL- NAVN						FRYSE FOR- BILDE									
↖		SERVISE- DELER PLAGER							JAKT- BYTTE(R) KOM- MUNE									PRON.					
DUBI- ØSE							FELLER GNAGD					FATTES SMÅFISK											
NEDE I						ELV NY- NORSK JEG			FOR- TEGNE UJEVN								LADY BAKKE						
TITTE			TIL- BAKE- GANGEN								INN- GANGEN												
SIKREST								UORDEN- EN						KV- NAVN									

Løsningen på kryssordet i medlemsbladet Parat nr.2 – 2015 var: «LEGITIMT SPØRSMÅL OM REELL ARBEIDSGIVER»
De tre heldige vinnerne er: Louice Rigmor Rasmussen, Bergen, Eva Parborg, Fjellhamar, Eivor Stavland, Bømlo.

Vi trekker ut tre vinnere hver gang.
Send løsningen til redaksjonen, enten som e-post til trygve.bergslund@parat.com eller ordinær post til: Parat, Postboks 9029, Grønland, 0133 Oslo

Husk å merke e-posten/konvolutten
«Kryssord 3/2015»

Premie: CEMO Tranchè sett for den perfekte kokk. Leveres i gave-eske som inneholder stor kjøkkengaffel og kniv i tillegg til kokebok og krydder (se foto).

Frist for å sende inn løsning på neste kryssord er: 7. september 2015.

Løsning:

Navn:

Adresse:

SUDOKU:

Sudoku-oppgaven går ut på å plassere sifrene 1 til 9 slik at alle de lodrette og vannrette radene inneholder sifrene 1 til 9 én gang (slik at også hver 3 × 3-boks inneholder alle sifrene én gang).

5					9	8	2
			5	7	8	6	
		8		9			5
2		7	1		5		9
				3			
3			9		6	8	4
	8			1	5		
		9	3	5	2		
7	5	3					1

Lett

			7				
			5	3			4
		8			6		3
		7		4	1	9	6
				5		1	2
8						4	
5				8			
							2
	6	1	7				

Middels

7	6			8			4
		8		7		5	
4			3	1			
	2					1	
			8				9
		9		6			
						8	5
		6	4		5	2	
3							4

Ekspert

Y	T	K	J	Ø	R	V	E	L	N	A	I	M	I	T
P	R	P	O	K	Ø	L	S	S	E	R	G	J	R	Q
N	E	R	E	P	P	E	P	J	W	Y	K	S	E	D
O	S	R	U	Z	K	Ø	L	T	I	V	H	A	L	S
G	A	E	S	C	C	I	K	A	R	R	I	T	L	F
A	F	U	S	I	N	I	Ø	A	K	A	R	S	E	E
R	R	T	X	A	L	G	R	D	I	S	D	I	S	M
T	A	L	V	L	M	L	F	E	W	S	A	P	I	M
S	N	E	E	K	A	P	E	R	S	E	S	L	W	O
E	T	N	Y	M	E	S	U	R	K	E	I	A	T	M
S	E	A	Z	U	G	Q	M	T	O	H	P	Y	K	E
E	I	K	W	S	M	V	L	E	C	T	A	S	Q	D
N	V	N	Y	K	W	K	A	R	V	L	L	F	V	R
N	L	H	A	A	Y	X	V	M	E	R	I	A	N	A
E	A	J	A	T	P	A	P	R	I	K	A	X	O	K
P	S	R	Ø	D	L	Ø	K	Y	S	U	K	K	E	R

KRYSS OG TVERS:

Hvilket ord står IKKE i diagrammet?
Det ordet er oppgavens løsning.

ANIS	KJØRVEL	SENNEP
CHILI	KRUSEMYNTE	SESAM
CURRY	MERIAN	SPESERI
ESTRAGON	MUSKAT	SUKKER
GRESSLØK	NELLIK	TIMIAN
HVITLØK	PAPRIKA	VALMUEFRØ
INGEFÆR	PEPPER	VANILJE
KANEL	PERSILLEROT	
KAPERS	PISTASJ	
KARDEMOMME	RØDLØK	
KARRI	SAFRAN	
KARSE	SALT	
KARVE	SALVIE	
KASSIA	SELLERI	

ANAGRAMKRYSS:

Til venstre for skillestreken er løsningsordene, og her er bokstavene stokket om i anagrammer. Finn ut hvilke ord det er snakk om og skriv dem inn i feltet til høyre (kun vannrett). Én bokstav står riktig plassert allerede. Når du er ferdig, stokker du om på bokstavene som er nummerert. Dette er løsningsordet som kan skrives inn i feltet nedenfor. Stikkord for løsningsordet er «Småfugl».

L	A	V	A	G	N				6		
S	L	A	G	N	E				3		
S	T	E	M	O	R			4			
R	I	N	D	A	L			2			
R	A	N	G	E	L						5
V	I	S	S	T	E				7		
E	L	G	R	O	S			1			

1	2	3	4	5	6	7

Parats treningside med hjernetrim

Sender du oss løsningen på alle oppgavene på denne siden, er du med i trekningen av et Elvang INCA pledd av 50 prosent alpakaull, 40 prosent fåreull og 10 prosent mikrofiber. Målene er 130x200 cm.

Frist for å sende inn løsningen er 7. september 2015.

Vi trekker én vinner hver gang. Send løsningen til redaksjonen, enten på e-post til trygve.bergslund@parat.com, eller ordinær post til: Parat, postboks 9029 Grønland, 0133 Oslo. Husk å merke e-posten/konvoluttene «Hjernetrim 3/2015». Vinneren av hjernetrim i 2/2015 er Camilla Skattvik, Kautokeino.

Fremsnakk det gode norske arbeidslivet

Parat som fagforening og YS som hovedorganisasjon er ofte ute og varsler, kritiserer og advarer mot uønskede endringer eller negative forhold i arbeidslivet. Parat spesielt har de siste årene vært mye i media, og da i hovedsak i tilfeller der det er konflikt mellom partene i arbeidslivet, enten lokalt i virksomhetene som i Norwegian-streiken, eller i spørsmål om lovendringer slik som i arbeidsmiljøloven.

La oss likevel være ærlige både med oss selv og våre omgivelser. Norge har kanskje verdens beste arbeidsliv. En undersøkelse blant 20 000 arbeidstakere i 33 land, viste ved inngangen av året at 79 prosent av norske arbeidstakere er svært fornøyd eller fornøyd med sin arbeidsgiver. Det er første gang siden 2003 at ingen andre land har høyere arbeidsplassstrivsel enn Norge.

Resultatet skyldes i stor grad det velorganiserte arbeidslivet, men også gode norske arbeidsgivers innsats for sine ansatte. Parat bør også oftere erkjenne at vi har mange gode arbeidsgivere i Norge. Vi bør erkjenne at de aller fleste arbeidsgivere også føler et ansvar for at de ansatte har en meningsfull og god arbeidsdag, og er opptatt av at arbeidstakerne også skal ha mulighet til å leve et liv utenom jobben.

Det er selvsagt helt andre tider nå sammenlignet med for hundre år siden, selv om vi i fagbevegelsen advarer mot lovendringer som «setter oss tilbake til den gang», eller setter politiske prosesser på spissen ved å tegne bilder av arbeidstakere med lua i hånda.

I dag har vi et godt lovverk som sikrer at vi får arbeidskontrakter, foreldrepenger, sykkelønn og fire uker betalt ferie, bare for å nevne noe. På toppen av lovverket kommer kollektivavtaler som sikrer medbestemmelse, regulert arbeidstid, avklart overtidarbeid og enda én ferieuke med lønn. Det er riktig at mange av disse rettighetene ble kjempet frem gjennom streiker og konflikter, noen ganger gjennom voldelige sammenstøt mellom myndigheter og hissige arbeidslivsparter.

Likevel, vi bør alle bli flinkere til å sette pris på de rettighetene vi har, erkjenne at det ligger historie bak dem, og se verdien av å stå samlet i en fagforening. Parats mål er ikke bare å være en fagforening for deg i arbeidslivet, men å sikre at du gjennom et godt arbeidsliv også har en fritid du selv kan styre over og ha overskudd til.

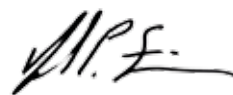
Vi som er i arbeidslivet i dag, har et ansvar for å snakke bra om arbeidslivet. For de som vokser opp, ungdom og de som er i

utdanning, har spesielt vi i fagforeningene et ansvar for å unngå å så tvil om verdien av og gleden ved å arbeide gjennom hvordan vi omtaler arbeidsgivere og arbeidslivet. Vi har et ansvar for å ikke skremme noen fra å delta, og vi har et ansvar for å fremme gode holdninger til det å være i jobb.

Jeg vet det selv, etter en lang arbeidsdag er det nok ikke alltid like lett å fortelle barna ved middagsbordet at det er gøy på jobben. Likevel, ville jeg vært det foruten? Mange av oss drømmer sikkert om den store lottogevinsten, med kreative og morsomme tanker rundt måten å varsle dette til sjefen på, og påfølgende lange reiser for gevinsten. Samtidig vet vi at det er sunt å arbeide. Det sosiale aspektet ved arbeid er helsefremmende, og relasjoner på jobben gir oss merverdi langt utover den lønnen vi mottar.

Parat vil fortsette å si ifra når vi finner noe vi mener er kritikkverdige, men vi skal også bli flinkere til å skryte av arbeidsgivere og arbeidslivet. Fordi vi ser hvor bra arbeidslivet er i dag, vil vi fortsette å organisere enda flere arbeidstakere slik at vi kan være i toppen av de gode statistikkene i arbeidslivsundersøkelser også i årene som kommer.

Ha en riktig god sommer med betalt ferie!

Vegard Einan
Nestleder i Parat

Foto: Trygve Bergsland

FRISKE NYHETER MOT TØRR MUNN!

Nå også
som munn-
skyll!

GOD SMAK

rabarbra/
jodber

jodber/
mint

XERO JERDØ

Nå har det kommet en ny serie produkter mot tørr munn: Xero-serien. Xero finnes foreløpig som sukkerfrie drops, munnskyll og som en gel. Produktene stimulerer spyttproduksjonen, fukter og gir en behagelig følelse. Alle produktene inneholder i tillegg fluor. Produktene er utviklet i samarbeid med skandinavisk tannhelsetjeneste. Anbefal gjerne Xero produktene neste gang!

www.xeroserien.no

ØKER SPYTT-
PRODUKSJONEN

FUKTER

GIR STERKE TENNER

Xero er tilgjengelig på:

ANGREI

Apotek

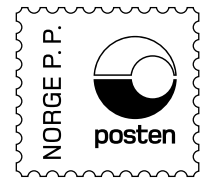
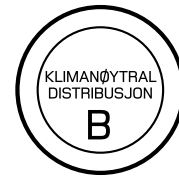
Apotek

Apotek

dry mouth relief by

Actavis

Returadresse:
Parat
Boks 9029 Grønland
0133 OSLO

Gjensidige
Bank

**Boliglån
fra 2,45 %**

Parat Boliglån fra 2,45 %

Rekordmange medlemmer har flyttet boliglånet over til Gjensidige Bank. Bankens kundesenter vant akkurat Kundeserviceprisen 2015 og mobilbanken ble nylig rangert som en av de beste av Penger.no. Som medlem i Parat får du ekstra gode betingelser. Har du sjekket medlemsfordelene dine i Gjensidige Bank?

Parat medlemsfordeler:

- 2,45 % på Boliglån UNG/Førstehjem inntil 85 % av boligens verdi
- 2,45 % på Boliglån inntil 50 % av boligens verdi
- 2,65 % på Boliglån inntil 85 % av boligens verdi
- 2,80 % på fleksilån inntil 70 % belåning
- Ingen etableringskostnader
- Samme rente uansett lånebeløp

Les mer på gjensidige.no/ysbank eller ring oss på **03100**

Priseksempel Boliglån inntil 50 % av verdigrunnlag. Eff.rente 2,53 %, 2 mill., o/25 år, totalt: 2.691.605,-. Gjelder for medlemmer i Parat som bruker banken aktivt. Oppgitte priser er nominelle rentesatser per 4.6.2015 for nye lån og kan bli endret.